20.
34344
2

Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS
DE

SALIVATIONE MERCURIALI,

Qvam

GRATIOSISS. FACULTATIS MEDICÆ

CONSENSU ET AUTORITATE

Sub PRÆSIDIO

DN. BERNHARDI ALBINI,

PH. & MED. DOCT. hujusq; PROFESSORIS
PUBL. ORDINARII, FAC. MED. h. t.
PRO-DECANI,

PATRONI, PRÆCEPTORIS & PROMOTORIS SUI
atatem colendi,

PRO LICENTIA,

Summos in Arte Medica Honores
& Privilegia ritè obtinendi,

Ad diem IX. Decembr. An. M DC LXXXIX.

IN AUDITORIO MAJORI
Publico Examini ſubmittet
horis ante & pomeridianis

GEORGIUS CONRADUS de HORN,

BRUNSVICENSIS.

Francofurti ad Oderam,
Typis CHRISTOPHORI ZEITLERI.

SERENISSIMORUM ac POTENTISSIMORUM

DUCUM BRUNSVICO-LUNÆBURGO-GUELFERBYTENSIUM,

&c. &c.

à

CONSILIIS STATUS INTIMIS,

Reverendiſſimo, Perilluſtribus, Generoſisſimis atq́; Excellentisſimis Dominis,

DN. FRIDERICO de HEIMBURG,

Conſiliorum ac Curiarum in Aula Præſidi Eminentiſſimo, Præfecto fodinarum ſupremo, ac Capitulorum Divi Blaſii & Cyriaci Brunſuigæ Præpoſito, Hæreditario in Nordtgoltern / &c.

DN. PHILIPPO LUDOVICO Probſten de Wendthauſſen/

Cancellario Gravisſimo, Dno. Hæreditario in Wendthauſſen/Schöningen ac Riddageshauſſen / &c.

COLUMNIS STATUS GUELFERBYTENSIS FIRMISSIMIS, MÆCENATIBUS POTENTIBUS, MAXIMIS;

DOMINIS SUIS BENIGNISSIMIS.

REVERENDISSIME, PERILLUSTRES, GENEROSISSIMI atq; EXCELLENTISSIMI DOMINI,

Domini Mœcenates Summi, Patroni Benignisſimi,

PAtriis laribus redditus Veſtras, Mœcenates, *ædes ſalutare non ſuſtinerem, niſi ſtudiorum meorum rationem ſimul exhiberem;* Tutelares *nempe* Patriæ Dii *eſtis, qvibus populi ſui curam Patriæ Pater commiſit, cujus incolumitati dum proſpicitis, ne cujusvis talentum ſine fœnore ſepultum lateat, meritò exigitis. Et quidem eò magis me ad hoc obſtrictum ſentio, quod benignisſimum Veſtrum favorem piæ memoriæ Parens uberrimè ad urnam usq; expertus ſit & ego inter clientes, qui gratiam & benignitatem Veſtram ambiunt, nomen meum profitear. Devotâ pietate eximium favorem, quo ad hoc usq; tempus paternam domum cumulaſtis, dum agnoſco, id ſolùm in votis habui, ut aliquod pietatis meæ exſtaret monumentum & gratos inter gratisſimus Vos de me optimè præter meritum meritos eſſe publicè conteſtarer. Licet vero gratiis referendis me imparem videam, Diſſerta-*

ſertationem tamen meam Inauguralem, tanquam exactorum ſtudiorum rationes & pium gratitudinis pign9 PerilluſtribusVeſtris Nominibus*ſubmiſſe offerre audeo, molâ ſalsâ litaturus, cum thus non habeam, magis animum obſeqvioſum, quam rei valorem à Vobis probatum iri perſvaſus. Igitur hoſce devotionis obſeqvioſisſimi Splendoris & Virtutum Veſtrarum cultoris eâ, quâ ſoletis & quæ gentilitia Vobis eſt, humanitate conatus ut benignè interpretemini, ea, qua decet, animi ſubmisſione rogo, Deum precatus, ut perennaturis incolumitatibus Vos beare & longisſimè ſoſpitare velit.*

PER ILLUSTRIUM VESTRORUM NOMINUM

Humillimus & Devotisſimus cultor,

GEORGIUS CONRADUS de HORN.

Q. D. B. V.

PROOEMIUM.

ET vitæ, bonæqve valetudinis, & morborum, imò mortis tandem ipſius principia ac cauſas ob minima multigeneris corpuſcula, quæ ſinu ſuo fovet, purpurea nobis largitur Maſſa ſangvinea. Diverſisſimæ enim partes hanc conſtituentes cum reperiantur, illas multiplici ac variante inter ſe modo commixtas planè etiam differentes in corpore noſtro edere effectus oportet; Et qvoties tàm ſingulæ illius guttæ, quàm totalis maſſa de omnibus æqvaliter participant particulis, easqve ope ætheris illius ſubtilisſimi ſibique, ſuisq; poris ac interſtitiis proportionati, mutuo nexu intimè unitas continent, motu tunc gaudent uniformi ac conſveto, & ſecundâ nobis, ratione ſangvinis, valetudine frui conceſſum eſt. Immutatis verò vel exiguis in illa miſcella, vel motu tùm inteſtino, tùm progresſivo, reqviſitis circumſtantiis, hoc vel illo ſtatim torqvemur malo, ac myriades accedunt malorum, imò tota ſæpe corruit Oeconomia corporis. O-

omnes enim omnium guttularum particulæ determinatas,ſibiqve proprias figuras habent, cum neq; acida, neq; alcalia ore aſſumpta coccyneo illarum colori quicqvam detrahant,vel immutent. Ne etiam progresſivo motui qvid obſit, maxima opus eſt fluiditate, ut vel minutisſimos partium mæandros, muſculorumqve tubulos indeſinenter ſubire ac perreptare qveat. Cujus intuitu majorem ſanguinis portionem conſtituere invenimus aqvam, cum reliquæ omnes cujuscunque generis particulæ huic involutæ deprehendantur, & ejus auxilio per totum circulentur corpus. Hæc igitur aqva quoties craſin, ſeu proportionem debitam, defectu ſuo ſuſtulit,aut de volatilioribus ingredientium partibus multùm vel per diaphoreſin, vel diureſin projecit,aut accedente viſciditate viſcoſior facta de juſta volatilium qvantitate non amplius participat, tardiorem ſtatim continuat, qvàm antea, motum, multarumque hic,vel illic in tubulis partium oriundarum obſtructionum autor exiſtit. In has deinde, qui ſubſeqvuntur & reliqui humores ſimiliter impingunt,curſuiqve ſuo nocivos inveniunt obices ac ſubſiſtendo aliqvalem,imò ſatis magnum quandoq; attollunt tumorem. Hiſce tumoribus alia vel abundantia,vel non bene reliqvis commiſta ſi ſuperaccedant ſalia, activitatem cauſarum adaugent, ac tenaciori huic lymphæ obſtruenti ſeſe jun-

gentia

gentia propter moram longiorem magis ſenſibilem in partibus exercent tyrannidem, imò illas, in qvibus hærent, fibras diſtendendo, vel dilacerando triſtisſimam dolorum inferunt ſenſationem. Quibus adauctis magna interdum animi deliqvia, & major noxiorum humorum affluxus oriuntur. Ac pro diverſitate plurium, pauciorumve obſtructionum, reliquarumve in conjunctione particularum inter ſe variantium circumſtantiarum, novas ac plures inducunt ſymptomatum ſyndromes, eò periculoſiores, qvò nobiliorem occupaverint partem. Diutius ſi qvieta ſubſiſtant hæc ſalia, avolantibus iis, qvibus antea adhuc contemperabantur, particulis, à priori deflectunt indole, noxiam magis induunt naturam, ac à ſtatu mitiori in ſummè acria ac corroſiva mutantur inſtrumenta. Quibus tot ferè alterationes ſangvini noſtro ac corpori præcipuè continenti inducunt moleſtisſimas, quot fermè diverſi ægrotos affligunt morbi. Evidentisſimum ejus colligimus indicium ex innumeris illis corroſionum ſpeciebus, ſi intueamur membra ab iisdem exulcerata, cancroſa, gangrænoſa, ſphacelata, ac carie exeſam ſolidam duriorum osſium compagem. Aliter interdum, ac determinatè magis configurata eadem, in poris quæ quieſcunt, ſalia, fermentorum aſſumunt virtutes, ac tanta inſuper agilitate & ſpeciali ſubtilitate gaudent, ut etiam reliqvos præterlaben-

tes humores odore qvaſi inficiant ſuo ac in ſibi ſimilem pervertant naturam, qvod plurima conteſtantur nobis incommoda, imò omnes febrium ſpecies, intermittentium ac morborum periodicorum paroxyſmi notum faciunt, & lues inſuper venerea, ſuo pauco miaſmate totum ſangvinem, imò alios inficiens, & plures per contagium ſe propagantes morbi ob oculos ponunt. Et cum ſalium multa ſint genera, ab acido quidem, ſi illud reqviſitum ingredientium ſuſtulerit æqvilibrium qvaſi ac ſuperabundat, juſta ac legitima ſtatim ſangvinis ſufflaminatur fermentatio, dum nimirùm omnes incraſſare humores curſumq; eorum impedire ſolet. Quantum præterea chylificationi injiciat impedimentum, vel ſcorbutici loqvuntur: In totum enim penè deſtruit liqvorem gaſtricum, alimenta neceſſariò fermentantem, qui niſi accuratè omnia debitè digerat in ventriculo, non facilè reparabilem in reliquis viſceribus ſanguini infert labem. Auſteritati ſe conjungens idem acidum plurimarū conſtipationum ac obſtructionum fomes eſt, ſcirrhos generat, alvi diminuit fluxum, menſium ac hæmorrhoïdum lunare tributum magis vel minus ſupprimit; Et ipſi hypochondriaci facilè illius furorem ac effectus continuis ſuis innuunt querelis. Immiſcetur ſæpius terreſtreitati, ac alia procreat mala, in melancholicis ſeſe manifeſtantia. Poros ſi tantùm

occlu-

occludit abſque aliis connexum particulis inflammationes ac eryſipelata affert ſatis periculoſa. Sed omnia illa recenſere incommoda, nec inſtitutum fert, nec temporis ratio permittit, id ſaltèm innuere volui, tot radicatis morbis non, niſi generoſisſimis remediis, nos mederi poſſe; Inter quæ cum palmam ferè Salivatio Mercurialis obtineat, pro themate Inaugurali illam ſelegi. Non quod credam me illi enodandæ parem fore, ſed quod mihi perſvadeam, etiam in magnis voluiſſe ſat eſſe. Non enim, ſi à tramite aberravero, id vitio mihi verſum iri confido, cum verſipellis Mercurius Eruditisſimos Viros deludendo delaſſaverit, eosque incertiores multò, cum receſſerunt, reliqverit. Vanus proinde forem, ſi mihi meliora fata promitterem, cum tamen & quandoque olitor opportuna loqvatur, quid ego ſentiam, aliorum judicio exponere decrevi, enixè rogans, ut hunc qualemcunque conatum Benevolus Lector æqui bonique conſulere velit.

Thesis I.

PLeraque horum, quæ longa ſerie enumeravimus mala, ſatis crudeliter per totum graſſantur corpus, & aliis ſimul acceſſoriis, ingraveſcentibusq; concomitata ſymptomatum furiis, in tantam aſcendunt aliquando furoris ἀκμήν, ut facili negotio ægrotantium vitæ truculentum ponere terminum valeant, nî ſufficienti ſtatim generoſorum remediorum exhibitione tot pesſimis obviam veniamus inſidiis. Magnis autem morbis magna debentur auxilia, quæ atrocitati illorum reſiſtentia omnimodè &

dè & totaliter eorum collidant, atque radicitus enervent nocendi vires. Morbis verò, qui magnas egere radices, totam medicamentorum claſſem vix efficacius opponere remedium Salivatione Mercuriali, in republica medica tritum ferè eſt. Hæc quippe (Mercurialia intellige) per omnes corporis feruntur latebras, obſtructiones ſolvunt pertinaciſſimas, ſemina morborum ſeroſo involuta latice ad oris, fauciumque præcipuè, deducunt glandulas & buccas copioſâ irrigant ſalivâ. Salivationis verò triplex eſſe ſolet acceptio: Alia nempe eſt *Symptomatica*, quæ aliis ſuperveniens morbis illorum augere ſolet exorbitantias, ita, ut in pejorem deveniant ſtatum ægri, dum præter eroſionem adjunctam glandularum ſalivalium magnâ inſimul proſtratione virium dejiciuntur miſeri. *Critica* ſecundo ponitur loco, quæ aliorum quandoq; morborum comes accedit, & fermenta tam chronicorum quàm acutorum peregrina, virtute naturalis in ſanguine ætheris ſubacta, per excretoria ſalivæ organa majori, quàm alia in parte, projicit effluvio, ut ſublatâ hoc modo causâ ceſſet quoq; malum; Quod ſi totaliter equidem non ſtatim fuerit ope illius eradicatum, ſymptomata tamen, inſigniter quæ antea ſæviebant, non parùm de ſolito remittunt furore, ut recuperatis deinde ſucceſſivè viribus ab atrocia morbi liberentur ægri, ſanique evadant. Quam ſalutarem obſervarunt in fœmina phthiſica *M. A. N. C. in Dec. 2. Ann. 1. obſ. 122.* Atque in aurium tinnitu in viro literato ab uſu Acidularum Egranarum *Dec. 2. An. 3. obſ. 173.* Tertia tandem ſpecies *Medica* vocatur ſalivatio, quæ à prudenti Medico in multis ceu neceſſarium adhibetur auxilium, & uſurpatis certis quibusdam remediis ex proæreſi quidem excitatur, ut peccans materia morboſa ſero innatans ad eandem ſalivalium deducatur regionem, foraſque tali excludatur modo. Maſticatoriis & apophlegmatiſantibus quidam hanc tentant medelam, fluxum dum

in vi-

in vicinis ori tantùm procreant partibus: Quoniam verò hoc in caſu illi ſolummodò ab obſtructionibus liberi evadunt tubuli, qui circa ambitum oris fauciumque internum iis antea erant obnoxii, neque per totum feruntur corporis ambitum, *Particularis* ſaltèm audit *Salivatio.* Qualis ex ſpiritu apoplectico forti naribus admoto ſuborta unicè profuit in catarrho narium moleſto, ex olfactu roſarum recentium oriente. *M. A. N. C. Dec. 2. An. 5. obſ. 22.* Ultima verò, quam jam intelligo, illa eſt evacuatio, qua mercurialia medicamenta totum corpus perreptantia copioſum ſalivæ proventum excitant, ſalia maximoperè infringunt, obſtructionesque tollendo nocentem illam ex omnibus & minimis quoq; latibulis cum ſalivoſo latice educunt materiam, & hæc *Univerſalis* eſt. Quam ritè ut explicare, utilitatesq; exinde propullulantes pro tenuitate mea conſiderare poſſim, in ſalivæ prius originem & naturam, quasve vehat particulas inqvirere conducet, ut eò melius illorum effectus operandiq; modus, & quinam hac methodo curentnr morbi, innoteſcat.

II.

Simulac igitur tota purpurei cruoris maſſa indeſinenter lege circulationis, nunqvam, niſi cum ipſa vita, interruptæ, per omnes undiqve corporis tranſit partes, ubiqve penè, vel in qvamplurimis, ſingulares de ſe pro differentia organi ſecernentis diſcrepantes projicit humores. In ventriculo liqvorem gaſtricum; in hepate bilem; in pancreate ſuccum ideò pancreaticum dictum; in renibus urinam; in cerebro ſpiritus animales; in auribus cerumen; naribus mucum; oculis lachrymas; veſicis ſeminalibus ſemen &c. ut potiores tantum enumerum ſecretiones, continuò ſegregat ac deponit. Eâdem qvoqve ratione arterias undiqve diſperſas perreptans ſangvis, ſubit etiam illas ad interiores pharyngis, laryngis, buccarum, & qvotqvot

circum-

circumcirca reperiuntur glandularum mæandros perducentes vias. Ubi pro varia tubulorum, qvos tranſire cogitur, amplitudine varios qvoqve & aliqvatenus inter ſe alienos, ſeu diverſos ſecernit liqvores, ſalivam conſtituentes. Ut eò melius autem illius intelligamus ortum, aliqvalem harum partium deſcriptionem præmittere neceſſum eſt. Ex cordis itaqve ſiniſtro ventriculo elapſus coccineus ille vitæ theſaurus truncum arteriæ aortæ ingreditur aſcendentem, usqve dum per ejusdem ramum carotidis externum ad glandulas intrà maxillam inferiorem reperiundas deferatur, qvæ craſſæ atqve rotundæ, in progreſſu qvaſi diſcontinuatæ, inter maxillam & lingvæ muſculos ad mentum usqve protenduntur, & præter carotidum, jugularium, nervorumqve inſignes ramos in proprium vas, qvod è minoribus ſubinde ramulis in alveum extenditur, intra gingivas utrinqve terminatur, & ductus, ab effectu, ſalivalis, ab inventore, Warthonianus dicitur. *Th. Warthonus Adenograph. Cap. 21.* Ad lingvæ latera utrinqve alia oculos incurrit glandula conglomerata, ſublingualis appellata, oblonga paululum, ductuiqve huic priori lateraliter vicina, adeò, ut per multum tempus una eademqve cum maxillaribus fuerit habita, cum revera tamen membrana inveſtiente ab invicem diſtingvantur. Ex hujus etiam minoribus, qvibus conſtat, glandulis pari, ut antea, modo ſubtiles emiſsi ſurculi pedetentim in proprium terminantur truncum excretorium, qvi recto ductu illum Warthonianum comitatur, & ſub iisdem, uti ille, papillis intra gingivas, in extremitate maxillæ inferioris, ſuos emittit rivulos. Hic à primo ſuo inventore, Caſp. Bartholino, Bartholinianus vocatur. *Caſp. Bartholin. Thom. fil. de ductu ſalivali hactenus non deſcripto pag. 12.* Et ambo hi canales ſimul ſumti vaſa ſalivalia inferiora audiunt, loco hoc diſtincta à ſuperioribus. Qvæ in fovea pone aures ſita eſt parotis

rotis conglomerata, jugularium, carotidumqve exteriorum externis ramis irrigua, & magnis ac copioſis nervis prædita, e conglomeratarum numero eſt, qvarum ſingularum rivuli in unum alveum confluentes tandem communi ductu prope dentes molares in os hiat. *Nic. Stenonis Obſerv. Anatom.* §. 14. Qvæ intrà oculorum orbitam inter muſculum oculum abducentem & osſis jugalis partem ſupremam ſita eſt glandula ſurculos ſuos in unum cogit ductum, qvi rectà propè os maxillare deorſum tendens propè molarem dentem ſecundum, ſi à poſterioribus & ſuperioribus numeraveris, in os ſe exonerat, atqve ita tribus vaſis ſalivalibus qvartum ſuperaddit. *Anton. Nuck de Ductu Salivali novo. cap.* 1. Si præterea addidero, glandulas ſtomaticas ſine numero reperiri; qvæ enim in buccis ſunt, totam illarum regionem occupant, ſurſum deorſumqve oris cavitatem ambiunt, à qvibus oriundi ductus non uno modo procedunt. Linguæ latera ſublinguales occupant, qvarum excretoria vaſa ſibi invicem parallela exilibus rivulis, oſtiis vix conſpicuis, per tunicam, digiti ferè à dentibus diſtantia, hiant. Tota palati caro conglomerata glandula tonſillis continuata eſt, qvarum innumeri exiles ductus membranam cribri inſtar pertundunt, ex qvibus omnibus mucum facile expreſſeris.

III.

Unanimis ferè Anatomicorum conſenſus eſt, glandulas in genere nihil aliud eſſe, qvàm continuatos tùm vaſculorum tùm nervorum variè inter ſe contortos canaliculos, qvi multipliciter ac diverſimodè ita conglomerantur in cincinnos & peculiaria conſtituunt à reliqvis diſtincta corpora, vaſis ſuis excretoriis dicata. Has igitur alluens ſanguis poros ibi invenit cæteris conſtantiores ac ſolidiores, ratione figuræ planè ab aliis differentes. Hos ſubire non

potis eſt, niſi à presſione ſubſeqventis partim liqvoris quoad minima discontinuetur, partim à ſpirituum animalium vigore ac velocitate ſubtiliſetur, atque magis liquidus fiat, ut pro modulo recipientium vaſculorum melius tranſire poſſit. Hæc enim ratio videtur eſſe, qvare pluribus numero nervorum ſurculis circumſeptæ ſint glandulæ, quàm vel ad motum, vel ſenſationem impendere opus habeant. In glandularum verò interſtitiis à conjunctione vaſculorum relictis certus ſimul rotare videtur ætheris ſubtilisſimi, omnia moventis, vortex, cujus ope ſanguini affluenti alius omninò inducitur motus, ut variè quidem, placidè tamen, agitatus appropriatas ex ſuo gremio tùm porulis & ductibus glandularum, tùm ſimilem quoq; ætherem vehentes particulas demittat, alias verò minus congruas excludat venisque remandet: Non enim quælibet particulæ qvoslibet poros ſubire poſſunt. His ita poſitis perquàm facile videmus, ſangvinem ad tot diverſas glandulas derivatum ubiq; invenire poros, quoad minima etiam, ratione ſoliditatis & magnitudinis, vel figuræ inter ſe differentes; & in ſpecialem præterea ætheris ſubtilisſimi, ob eandem cauſam variantis, vorticem impingentem alio ſemper affici modo. Unde non poteſt non, quin in ſingulis etiam recenſitis vaſorum ſalivalium glandulis ſingulares quoque, ac inter ſe planè quoad omnia non convenientes particulas ſecernat. Alius enim erit liqvor ex glandulis maxillaribus internis eructatus; alius ex ſublingvalibus; itidem ex parotidibus alius; ac è nova circa canthum oculi externum ſita glandula exſtillans humidum variat. &c. Variati licet ac diverſi hi ſint humores, in oris cavitatem omnes tamen ſimul in unum confluendo alium ac novum prorſus conſtituunt liqvorem, ſalivæ titulo inſignitum, de omnibus omnium particularum generibus participantem. Omnibus omnium

um particularum generibus dico, quod ab infinitis iſtis & diverſisſimis glandulis omninò expectandum, in qvarum anfractibus majorem nactus ſuperficiem, dum in angulos impingit, modò retroagitur, aliæqve ejus particulæ dum ſe pororum figuræ accommodant, aliæ cum illorum figura conveniunt, aliæ ob rigiditatem vi ſibi viam parant, &c. elabuntur, & in ſingulis glandulis peculiarem humorem, donec, omnibus confuſis ſalivam, producant. Qvi à poſteriori hæc confirmata ac variis experimentis comprobata videre velit, ille, cum hic ex profeſſo id non agamus, adeat *Ant. Nuck de Saliva Capite 2.* & *Ant. de Heide Obſ. Med. 88.*

IV.

Ut hujus itaque, de qua ſermo fuit, uberrimæ protruſionis ſive ſalivationis mercurialis indolem felicius detegam, in hoc naturæ monſtrum, ut audit *D G. Fontano, de Medic. Antihermet. Sect. 3. cap* 7. paulò penitius inquiram oportet, ſi in anteceſſum monuero, per mercuriū hic non intelligi Paracelſiſtarum principium, ſive liquorē acidum, permeabilem, penetrabilem, æthereum ac puriſſimum, à quo ſit omnis nutricatio, ſenſus, motus, vires, colores, ſenectutisq; præproperæ retardatio, cum ipſis fatentibus hic ex miſtis corporibus beneficio chymiæ erui nequeat, ſed à mercurio minerali differat eſſentiâ, proprietatibus & actionibus. *J. Beguin. Tyrocin. Chym. lib. 1. cap. 1.* Nec etiam mercurium Philoſophorum, quem menſtrui philoſophici & lapidis philoſophorum materiam eſſe perhibent Adepti; qui ſolvat argentum & aurum, nec ſeparetur ab illis in æternum, ſicut aqua mixta aquæ; qui habeat in ſe ſulphur incombuſtibile, fixum, bonum, albisſimum & rubeum; ſit calidus & humidus; corpora dealbet ad cryſtallinam ſerenitatem. *Vide novum Lumen Chymicum de Sulphure.* Cum lunam Philoſophorum, ſive eorum mercurium, qui mercurium vulgarem

dixerit,aut ſciens fallat,aut ipſe fallatur. *Vid. Arcanum Hermeticæ Philoſophiæ opus §. 44. in Bibliotheca Chemica contracta Nath. Albinei.* Nec denique illum corporum, reſuſcitatum & metallicum dictum. Non quod hic illam controverſiam meam faciam,num ex perfectis & ſemimetallis talis elaborari poſſit,numq; ille ſit novum artis productum, an verò pars conſtituens & componens concretum? De eo enim Alchymiſtæ cum hactenus inter ſe non conveniant,nec tanta copia parabilis ſit, ejusque uſum pretii valor non concedat, nec hactenus tot de eo proſtent experimenta, imò ſint,qui illum ſalivationem inducere negent. *M.Ettmullerus Chim.Ration. lib.1.Sect.4.cap.1.* Eo miſſo,intelligimus corpus minerale,mobile,fluidum, ponderoſum, quod ab invicem ſeparatum in innumeros tenuiſſimos globulos dividitur, qui promptè rurſus coeunt, coloris ex cæſio-albicantis, quod mercurii vulgi, ſeu argenti vivi ordinariò, nomine venit.

V.

Mineralis iſte liquor & aqua manus non madefaciens in fodinis reperiundus,vel virgineus,vel planus eſt. Virgineus eo nomine ſuperbit,qui vim ignis non ſenſit, ſed purusputus in fodinis reperitur, vel deſtillat in fodina guttatim & nonnunquam copioſè ſatis profluit; vel qui ſine magno labore ſolâ dilutione è terrâ eluitur. *Acta Anglicana anno 1665. menſ. April. an. 1669. menſ. Decemb.* Dieſes aber hat man auch offt erfahren/ daß das Queckſilber in denen Silberzechen gebrochen/oder gediegen/lauter aus etlichen Stuffen/wenn man darauff geſchlagen/ getropffelt. Item: Man findet gediegen Queckſilber/nicht allein gantz und gar an Geſtalt und Farbe/ wie ein roth güldenErtz/ſondern auch bisweilen wie das Leberfarbene Silber-Ertz. *Petrus Albinus* Meißniſche Berg-Chronicka *c.16.* Plura de his vide in *Modeſtin* Fachſen Probierbüchl. *pag.141.*

Pla-

Planus ille eſt, qui ab igne impulſus prodit è ſua minera, quæ mineræ multùm variant. Minium & ſchiſtus hujus metalli matres nominantur, quandoq; in lapide ſciſſili cinereo bractearum more, quandoque in lapide metallico candidiſſimum latitat. *Olaus Wormius in Muſæo lib. 1, ſ. 3. cap. 8.* Modum ſeparationis lege ſis apud G. E. Lohneyß im Bericht vom Bergwerck *part. 7. aut L.* Erckers *Aula ſubterranea lib. 4. Georg. Agricolam L. 9. Olai Borrichii* Metalliſche Probier-Kunſt §. *48.* & paſſim apud Metallurgos.

VI.

Antiqviſſimis Arabum in cutaneis affectibus hydrargyrum in uſu feliciſſimo ſucceſſu fuiſſe cum adverteret Carpus, chirurgus, primus eo in lue venerea eradicanda uſus eſſe perhibetur. *Dan. Sennertus Prax. Tom. 3. lib. 6. part. 4. c. 21.* Cumque copioſæ ſalivæ profluxu cura abſolveretur, qua vi id præſtaret, quæſitum eſt. Suas fecêre alii veterum, recentiorum alii opiniones, ut prodigioſam naturam hujus enodarent: Secus enim ſi facerent, ſe potius naturæ hiſtoriam quam ſcientiam conſignaturos eſſe, facile videbant. Non infimi ſubſellii autoribus frigidum eſſe hydrargyrum perplacebat: 1. Quod docente Ariſtotele ex vapore fiat aqueo, aqua autem ſit ſummè frigida. 2. Qvod tactu frigidiſſimum deprehendatur, & calefactum ſubitò refrigeſcat. 3. Quod mercurius omnium metallorum, exceptô aurô, ſit ponderoſiſſimus, cujus gravitatis nulla alia cauſa, quàm frigus eſſe poſſit, eâ ratione, quâ à calore oritur levitas. 4. Omnes ab eo producti effectus ſint frigidiſſimi, paralyſes nempe, apoplexiæ, lethargi, aſthmata, catarrhi ſuffocativi, &c. 5. Ab argentô vivô corpori illata nocumenta potiſſimùm calidis curentur, nempe diſcutientibus & ſudorem moventibus; remedia verò morbo contraria eſſe debere. 6. Quod affinis valdè ſit plumbo, ita ut occulto quodam

naturæ ſenſu ad invicem ferantur, & mutuô quaſi conſortiô gaudere videantur; Imò mercurius vivus per ſe aliàs mobilis valdè & fluidus in perfectum plumbum, hocq; viciſſim in verum vivum ac currentem mercurium transmutari poſſit. Cum verò plumbum vel exterius corpori admotum, vel intus datum inſigniter refrigeret, argentum etiam vivum propter illam, quæ intercedit, naturæ familiaritatem, ſimili præditum eſſe facultate. 7. Avicennas etiam in ſimiæ ab hauſto mercurio mortuæ corpore ſanguinem; Petrus Aponenſis in corpore pharmacopœi, à ſimili cauſa denati, eundem circa cor invenerint coagulatum, ab exceſſu frigoris mortuos. Cui placito Avicennas, Averrhoës, Ariſtoteles, Albertus magnus, Palmarius, Rhaſes, Fallopius, Foreſtus, Pareus, Matthiolus, Fernelius, Libavius, & neſcio qui non alii, favent. Si non plures, certè non pauciores ſunt, qui hydrargyrum calidum eſſe contendunt. 1. Quia mercurius multùm aereæ ſubſtantiæ habet admixtum, teſte *Ariſtotele lib. 4. Meteor. cap. 8.* Cum autem aer calidus ſit, & prædominium præ cæteris elementis ejus in mercurio vigeat, & illum neceſſariò calidum eſſe. 2. Mobilitas mercurii calorem arguit; quemadmodum enim frigus omnibus torporem affert, ita viciſſim caliditas corporibus agilitatem impertitur. 3. Quia ſolidiſſima & duriſſima corpora deſtruit; corroſio verò omnis à caliditate dependet. 4 Non ſolùm pituitam in corpore noſtro attenuat, colliquefacit, copiosè per ſputum educit, ſed & quoscunq; tumores duros emollit, discutit, reſolvit. 5. Quia omnia ex eo præparata pharmaca, nempe mercurius ſublimatus, mercurius præcipitatus, turpethum minerale, ſpiritus mercurii, mercurius vitæ, mercurius dulcis, mercurius diaphoreticus, calidiſſima cenſentur, cum vel violenter corpus turbent, exagitent, & à ſaburra noxiorum humorum liberent, vel potenter

ter

ter ſudorem moveant & per inſenſibilem tranſpirationem ſeroſas ſuperfluitates educant. Ita ſentientibus Galeno, Rhaſe, Fallopio, Cæſalpino, Vido Vidio, Paracelſo, Baſilio Valentino, &c. Matthias Unzerus verò *Anatomia Spagyr. Mercurii lib. 1.* in mercurio crudo mixtas facultates, calidas nempe & frigidas agnoſcit, ratione diverſitatis partium materiæ, quarum nonnullas concipit admodùm tenues, puras, ſubtiles, ac ſpirituoſas, quasdam craſſas, terreſtres, fœculentas atque impuras; Ratione priorum, illum incidere, penetrare, attenuare, liquare ac reſolvere; Poſteriorum autem ratione ponderoſum eſſe, repellere, refrigerare. In mercurio chymicè præparato frigidam qualitatem penitus ſublatam eſſe, & propterea eſſe calidisſimum. Qvibus mercurius frigidus eſt, iis placet, ab intenſisſima frigiditate ab extremis & externis membris humores in altum corporis pelli, atque ita ſalivatione reddi. Euſtachio Rudio *de morbis occultis* placuit, heterrhogeneis & diverſæ naturæ partibus conſtare mercurium, calidas tamen prædominari, quæ attenuatæ ad minimum caloris ſenſum fuliginis inſtar abeant in fumum, humoresque attenuare, ac propterea purgare per alvum, ſudores, os, illudque omne caliditati tenuium partium adſcribit. Unzero l. c. Mercurio quoq; ineſſe occultas qualitates, ſeu proprietates, à quibus manifeſtæ regantur, rationi conſonum videtur, nec credit, facile quem dicturum, caliditati aut frigiditati ſoli tàm ſtupendos effectus adſcribendos eſſe, ſed credibile eſſe, cum evidentibus illis in mercurio qualitatibus unà occurrere occultas, non quod illarum omnis actio prorſus otioſa ſit, ſed quod principalis agendi vis formæ ſpecificæ, ſeu ſubſtantiali, in mercurio abditæ, ſecundaria verò ac minus principalis primis qvalitatibus, quarum miniſterio, ceu ſingularibus qvibusdam & accommodatis organis, forma illa interdum utatur,

tur,ſit aſſignanda & attribuenda. *Daniel Sennertus Operum Tom.3. lib.6. part.4. cap.21.* Salivationem fieri vult,quod mercurius nervoſo generi ſit infeſtus, ideoque per nervos ad cerebrum repat,eò ſecum vitioſos humores ducat, illumq; unà cum iis natura & cerebri expultrix expellat, & in fauces detrudat, unde ſalivatio conſequatur. H. Mercuriali cauſa ſalivationis eſt,quia aer & ſpiritus, qui colligati ſunt in materia mercurii excocta, ubi linimentum à calore naturali attenuatur & diſſolvitur,erumpant,perinde ut erumpunt ſpiritus è bombarda,erumpentes trahantur & ingrediantur in arterias & venas; & cum eorum natura ſit, ut ferantur ſurſùm,eapropter ſtatim atq; elapſi ſunt,veluti vinculo ſoluti,efferri in caput magno impetu,ſecumq; ducere plurimos vapores, in capite eliquare & attenuare humiditates; ut eliquatæ per os dilabantur, ſecum etiam in caput evectos vapores convertere in aquam, quæ deinde per os defluat, & illud copioſum ſputum efficiat. *Medicin. Pract. Tract. de Morbo Gallico cap.6.*

VII.

Quatuor ſic dictis primis qvalitatibus corporibus analogum nihil ineſſe, ſed meros eſſe percipiendi & quidem confuſos mentis modos, in ea ex lege conjunctionis ejus cum corpore occaſione tremoris nervorum excitatos, qui præpoſterè ipſis corporibus tribuantur, ſanior philoſophia docet. Totum quippe negotium in mero reſpectu & relatione ſitum eſt,ita,ut ſi quæ corporum particulæ ſolitò vehementius nervaceas corporis noſtri fibrillas vel mediatè, vel immediatè quatiunt, vel illorum tremori obicem ponunt,illa calida,hæc frigida dicantur,adeò ut præter majorem, minoremve motum, quem habent comparativè ad corpus noſtrum,per has qualitates, in mixtis naturalibus reperiatur nihil,eoque tota à tot ſeculis indeciſa redit quæſtio;

ſtio; An mercurii particulæ motum in corpore noſtro augeant, vel imminuant. Ea mercurii natura deprehenditur, ut à calore promptisſimè ejus particulæ ſecedant ab invicem, & ſub forma vaporis oberrent, ſed eo remittente denuò congregentur; Ut à ſalibus, aliisve promptè discontinuetur, iisq;, ceu vellere obductus vel ſolidarum ſubeat poros, vel fibras diſcindat, inflammet, deobſtruat, vel etiam demulceat pro natura ſalium, aliarumve, quibus cum coiit. Sed corpus noſtrum omnis generis ſalium promus condus eſt, aſſociabit igitur modò plura, modò pauciora ſalia, modò unius ſpeciei, modò diverſorum generum, modò magis, modò minus corroſiva, iisque onuſtus, vel in ſolidis hærendo corrodet, inflammabit, &c. vel varias pariet præcipitationes, coagulationes, vel minima pererrando deobſtruet, reſolvet, incidet, adeoq; corpori jam labem inferet, vel nimio ſuo motu, vel nimia quiete vellicando, lacerando; vel auxiliabitur illi reſolvendo, deobſtruendo, corroſiva ſalia educendo, & ut uno verbo rem exprimam, modò refrigerabit, modo excalefaciet; modò proderit, modo oberit; erit venenatus & non venenatus; erit calidus, erit frigidus. Non itaque mirabimur tantum gravisſimorum ſcriptorum disſenſum, quorum nonnulli ab utrisq; in cauſæ patrocinium allegantur. Nec mirabimur, in utramq; partem tanta cum veroſimilitudine ſententias illas propugnari. Examinentur utriusque rationes, illæ vel ad rem non facient, vel ſupradictis conciliabuntur. Ex quibus, quæſo, datis, ut quæ pro frigiditate faciunt, examinem, I. mercurium è vapore aqueo fieri concludemus, quia facilè in vapores reſolvitur? ſed ita omnia ſalia volatilia & ſpiritus ex aqua producentur; Num, quia fluidus eſt? Sed ita gypſum in aheno bullas agens non terra, ſed aqua erit, non enim obſtat, ſi dixeris, ab igne id moveri; ita moventur nimirum mercurii particulæ

ab igne æthereo iſto,non alio diſcrimine,niſi,quod is in ſenſus,iſte in eos non incurrat; ſed quis dicet, illas abſolutæ rerum veritatis criterium eſſe? 2. Ideòne eſt frigidisſimus, quia tactui talis apparet, & calefactus ſubitò refrigeratur? Certè id commodius in ſpiritum vini quadrat, aut verius de ſalibus volatilibus, quæ in ipſa etiam ſublimatione oppidò refrigerantur, dici poſſet. Nec refrigerationis celeritas magis frigiditatis indicium eſt,quàm ejusdem tarditas caloris; Aliàs certè plumbum foret calidisſimum. 3 Omnium metallorum ferè gravisſimus eſt. Sed inde non putem concludi poſſe,eſſe etiam frigidisſimum: Eſſent enim aliàs ſalia lixiva,quæ in aqua ſubſidunt,illâ magis frigida, quæ tamen juxta illorum placita eſt frigidisſima; Eſſet aurum omnium frigidisſimum,quod tamen inter cardiaca pasſim ab iisdem refertur. 4. Producit effectus dictos frigidisſimos,ſed eos etiam producit nimius ſolis ardor, ſpirituoſorum ingurgitatio,nimius motus atque ira, &c. quæ aut erunt frigida,aut illi effectus ab alia cauſa,quam frigiditate, dependebunt. 5. Atque proinde medicamenta ad noxas mercurii averruncandas uſurpari ſolita non quia calida,ſed quia aliam iſtam cauſam tollunt, juvant & adhibentur. 6. Gaudeant mercurius & plumbum occulto quodam naturæ ſenſu,ferantur ad invicem,ſi inde ejusdem indolis eſſe concludere liceret,ſalia, quæ promptisſimè in aqua ſolvuntur, aut erunt frigidisſima, aut erit hæc calidisſima; aut etiam tenendum erit,ea,quæ ſe invicem refugiunt, contrariis eſſe donata qualitatibus; itaque mihi incommiſcibilitatem ſpiritus vini & olei terebinthinæ explicari rogarem. Tacebo jam,quæ de transmutatione mercurii in ſaturnum, & vice verſa addi poſſent. 7. Sanguinem coagulavit,coagulatur idem ab aqua forti,non verò coagulatur ab aqua in venam injecta,quod fieret,ſi frigiditati coagulum ſanguinis deberemus.

remus. Tanto autorum numero non pauciores opponuntur,& ſæpe iidem; addo,quod in rebus phyſicis nullus autoritatis ſit valor. Caliditatem mercurii 1. ex aëreæ ſubſtantiæ admixtione,qui arguunt,ſine dubio recordabuntur, aërem caloris atq; frigoris vicisſitudinibus obnoxium eſſe, & præter congeriem omnis generis particularum circa ſe modò magis,modo minus motarum,& globum terraqueum velleris inſtar ambientium nihil eſſe, & ex intenſioris remisſiorisq; motus ad noſtrum corpus relatione frigidum, vel calidum, hasq; qualitates illi extrinſecas eſſe, nec ab earum admixtione mercurium calidum fieri poſſe. Imò ſi mercurius à prædominio aërearum particularum calidus eſſet,hoc non per ſe foret,niſi aëris & mercurii particulas ejusdem generis & naturæ eſſe aſſerant,quo facto non magis dici poſſet,ab aërearum particularum prædominio mercurium eſſe calidum, quàm aërem à mercurialium particularum admixtione talem eſſe. 2. Mobilitas mercurii non magis in illo,quam in aqua calorem arguit,oſtendit ſolummodò mercurii particulas moveri juxta ſe,illas eſſe glabras & læves,nullibi cohærere,ut à minimo corpore à ſua ſtatione deturbari posſint,quæ omnia obtinent ſine calore,dummodò fibrarum noſtri corporis tremorem non augeant. 3. Nec competit calori illa penetratio etiam metallorum, quæ à ſolo particularum motu & pravitate dependet,ita ut minimos poros promptisſimè ſubire, & per minima interſtitia oberrare posſint. Cujus rei ſi calor cauſa foret,quid impediret,quò minus lignorum,corii &c. poros conſumeret & deſtrueret. Nec corroſio aliud quid eſt, quàm ſtaminis partium diſcisſio, quæ acumini particularum, quale quid in cultris videmus,aut etiam incurſui earum particularum,quæ in ſuo motu magis eſſe perſeverant, quàm illæ corporum in qviete,in acceptis ferenda eſt. 4. Pituitam in

corpore non attenuat, niſi vel quatenus à calore corporis actuatur, vel ſalibus aſſociatur, eâ ratione, qua manus vel ſolæ, vel cultro armatæ diffringunt diſcinduntq; corpora, hoc ſolo diſcrimine, quod mechanica hæc in ſenſus incurrat, illam verò ratione tantùm aſſequamur; Quale quid etiam 5. de mercuriis variè præparatis tenendum, quod latius ex infra dicendis patebit. M. Unzero, Phyſico Halæ Saxonum Ordinario, qui duplicis generis, terreſtres nempe & tenues, tot diverſarum operationum cauſas, particulas concipit, Daniel Sennertus optimè opponit, nullum hactenus repertum eſſe Chimicum, qui partes diverſas in mercurio monſtrare, & arte ex eo ſeparare potuerit, cum totus ſit homogeneus, & vel totus avolet, vel totus maneat, & quocunq; modo præparetur, tandem totus homogeneus reviviſcat. *Prax. Med. Tom.3. lib.6. part.4. cap. 21.* Quod laudatus Unzerus ſenſiſſe videtur, dùm ad occultas, quæ mercurio inſint, proprietates confugit. Nempe omnis ejus explicatio huc tandem redit, ut ſibi mercurii indolem ignotam & inexplicabilem, & qualitates primas inſufficientes eſſe fateatur. Quod etiam Sennertus ſubinnuere videtur, qui ſalivationem mercurialem explicaturus, poſtpoſitâ qualitate calidâ, cui in anteceſſum patrocinatus erat, ait, hydrargyrum nervoſo generi infeſtum eſſe, & propterea per nervos ad cerebrum repere, vitioſos humores eò ſecum ducere, à natura & expultrice cerebri expelli, in fauces detrudi, indeque ſalivationem ſequi. Hæc enim, ſi attentè intucor, ad oculum oſtendunt, Magnum hunc Medicum nihil qualitatibus tribuiſſe, adeoq; nudam rei hiſtoriam narrare voluiſſe: ſolùm enim quot, non verò quomodo, fiat, còmmentatur.

VIII.

Antiqui, cum per primas qualitates rerum naturas explica-

plicatum irent,quas ſaltèm ab effectibus & actionibus cognoſcebant & diſtingvebant à diſparibus hydrargyri effectibus,non ſolùm in diverſis,ſed in iisdem quoq; per varia tempora corporibus,in opiniones tàm diverſas ſeceſſerunt, ut alii illum frigidum, calidum alii eſſe ſentirent, qvibusdam venenatus eſſe cenſebatur; alii illi inter alexipharmaca & antiloimica non ultima dabant ſubſellia. Hinc per tot ſecula Eruditorum eluſit cognitionem; ingeniorum,ſtudiorumque varietas effecit,ut in alias identidem inciderent cogitationes,qvarum aliæ cominùs,eminùs aliæ ſcopum feriebant. Mercurius lapis lydius erat,ad quem principiorum ſuorum valorem explorabant. *Nicolaus Lemery* prodigioſam metalli naturam explicaturus, ſal alcali volatile eſſe ſcribit; tanquam certum enim ſupponit, morbos luis venereæ violentiâ fieri ſolitos ab humoribus ſalſis, vel acidis foveri,nec illos,niſi virus hoc auſferatur,curari poſſe. Venerei itaque virûs acida ſalia poris mercurii implicari, calore ac humorum motu ad caput ſublimari,inde partes oris interiores cancris conſpergi, illâ acrimoniâ glandulas ſalivales laceſſitas relaxari,pituitam copiosè deſcendere, hinc cancrorum perpetuum comitem,ſalivæ nempe continuum fluxum, provenire. Fieri hoc pariter in iis,qui lue venereâ immunes vivunt,cum nullus,quantumvis ſanus,in quo huhumores acidi & ſalſi non reperiantur,vivat, nec fermenta oeconomiæ corporis conſervandæ deſtinata, ſine illorum ope ſubſiſtant. Quod placitum ut firmiori talo nitatur, per alcali non vult intelligi ſpeciem quandam ſalis plantæ, ſed materiam terreſtrem & ſolidam, cujus pori eam figuram obtineant,quâ cuſpides acidi hanc ingreſſæ frangere & ſpargere poſſint, quicquid motui ſuo reſiſtit, & pro ſoliditate partium materiam conſtituentium acidæ majorem, minoremve renixum nactæ validiorem, vel debiliorem excitant

 effer-

effervescentiam. *In Curſu Chymico pag.m.33.& 203.* *Moſes Charras* mercurio ſuum & proprium alcali ineſſe, ſeu quod inſeparabiliter reliquis cohæreat partibus, & ſemimetalli hujus modum conſtituat, non inficiatur, pro genuino verò alcali illum habere recuſat, quod actioni alcalium non minus, quàm acidorum ac ſulphurum obnoxius ſit; Acida generoſisſima, ſpiritus ſulphuris & vitrioli, quæ cum impetu alcalia invadunt omnia, in illum nullum fervorem inducant, ac demum ab aliquot dierum decurſu pervadant; Eâdem cum alcalibus donatus non ſit ſubſtantiâ, uti neque ſapore, neque aliis qualitatibus alcalinis; Actioni ignis non reſiſtat, quale quid in alcalinis fixatis videre eſt. Potius igitur ſtatuit, mercurium mixtum eſſe, idoneum excipiendæ actioni ſalium, non minus eorum, quæ donata ſunt partibus ſulphureo-ſalinis, aut ſalinis fixis, quàm eorum, quorum partes ſunt merè acidæ. Negat etiam fermentum venereum merum acidum eſſe, nec illud ſimpliciter merè ſalini fixi aut volatilis titulo donandum, quin potius venenorum claſſi accenſendum eſſe, adeoque mercurio ineſſe proprietatem innatam, omninò ſingularem, ut volatilitatis ratione ad cerebrum ac partes circumpoſitas delatus ſuâ efficaciâ faciat liqueſcere pituitam, itaque illi anſam præbeat exitum moliendi, qui tamen dicti effectus alteri cauſæ, quàm vaſorum ſalivalium & partium adjacentium eroſioni abſcribendi non ſint. *Pharmacop. Reg. Chymic. cap. 65.* Nicolaus de Blegny duas in mercurio agnoſcit ſubſtantias, terram nempe ſubtilem & ſulphuream, & aquam metallicam; prioris exiſtentiam probat ex modis in Pharmacia Galenica uſitatis ad mercurii diviſionem, ex qvibus illum omni ſulphuris ſpeciei conjungi, quod terebinthina, aliæqne reſinæ & pinguedines huic intentioni utiles ſubſtantiæ ſulphureæ & inflammabiles ſint, pateat. Hujus etiam rei veritatem illuſtriorem eſſe

in con-

in confectione cinnabaris, quæ omnium conſenſu pro ſulphuris & mercurii mixtura habetur, ſive in terræ viſcerib9 naturaliter, ſive artis operâ in fornacibus ſublimetur. Cùm igitur verum ſit, ſubſtantias homogeneas facile coire, imò mixtorum particulas corpora, quibus conjunguntur, deſerere, aliorumque conſortium, quibus cum affinitate aut naturâ conjuncta ſunt, affectare, hinc mercurii principium terram ſulphuream & ſubtilem concludit. Ex hoc etiam fundamento aquam metallicam alterum ejus principium eſſe, deducit, cum mixtionem, unionem & amalgamationem cum maxima aliorum metallorum parte admittat. Aquam verò hanc eſſe crudam & ſulphura volatilia, cum nec igne diſſolvi, nec malleo extendi poſſit. Ex mercurii gravitate & cruditate infert, plurimo illum ſulphure abundare: A ſe enim obſervatûm eſſe, omnia metalla ſulphure ſcatentia, cœteris omnibus graviora eſſe: *In obſerv. raris & novis in Artem curandi luem vener. cap. 5.* Ut ſalivationis cauſam reddat, addit, motum mercurii ab imis ad ſuperna ferri; illum utplurimùm æqualem eſſe & moderatum, nequaquam interruptum, unde arguit, naturam magis propriis viribus niti, quàm à vi medicamenti impelli; humores acidos & impuros cum mercurio combinari, quandam ſpeciem mercurii corroſivi conſtituere, à quo guttur & os exulcerentur, vaſa reſerentur, ac per dierum aliquot decurſum ſaliva effundatur. Rationem ſalivationis fundunt alii in malignitate mercurii arſenicali, utpote qui adjunctum habeat ſulphur peregrinum volatile, de natura arſenici, quod ſuâ volatilitate & penetrantiâ tàm utiles, quàm inutiles humores reſolvat, eosque ſubtiliſatos per glandulas maxillares exterminet. Acidum eſſe & partium vi attractivâ humores à ſuperficie ad centrum, ſeu ventriculum, adducere, & per ſeceſſum educere, partim impulſivâ ad habitum impellere

& per

& per ſalivationem propellere ſcribit *D.Gabr. Fontanus Medicin. Antihermet. Sect.3. cap.7. §. 4.* Acidum quidquam, ſalſumve, rubiginis illius, qnam chalybeæ lamellæ puriſſimæ, in mercurio ſepultæ contraxerant, promum condum in penetrali mercurii habitare, perſuaſum habet *D. Olaus Borrichius Actor. Haffn. An. 1671. obſ. 77.*

IX.

Duumviratus acidi & alcali rebus naturalibus tantûm lucis fœneratus eſt, ut ad ſummum autoritatis culmen perveniſſe viſus fuiſſet, niſi viri, famâ ſuper æthera noti, fidem illlus reddidiſſent dubiam, atq; ex principiorum numero expunxiſſent. Altioris res ea cum indaginis ſit, harum pagellarum anguſtiis includere non potero, ſed ſoliditatis hujus doctrinæ certus cum ſim, nullâ neceſſitate me adactum ſentio, ut mercurium vel acidum, vel alcali eſſe credam. Licet enim nobile par fratrum, alcali & acidum inter concreta primatum facile obtineant, ac potiſſimarum in rerum natura operationum, nempe fermentationum, efferveſcentiarum, putrefactionum, coagulationum, ſolutionum, præcipitationum aliarumq; mutationum cauſæ ſint, ac pro principiis nonnullorum corporum (ſi principii vocabulo abuti liceat) immediatis haberi poſſint, reverâ tamen mera principiata ſunt, nec opus eſt, ut in cauſis reddendis ad illa, ceu ſacram anchoram confugiamus. Nec contemnendæ ſunt rationes D. Charras, ſi per alcalia ſalia urinoſa tàm volatilia, quàm fixa intelligamus, ſtringunt enim tunc quam maximè. Hoc D. Lemery prævidit, adeoque maluit à vulgata acceptione alcali recedere, quàm mercurium alcali non eſſe concedere; cùm tamen verba valeant uſu ſicut nummi, potius omninò dicam, alcali non eſſe, quàm fingendo nova ab uſitatis recedere. Inde tamen non ſeqvitur acidum eſſe, partim quod alcalia æquè ac acida

cida rubigine martem incruſtent,partim quod alcali & acidi inſufficientia pro principiorum, ſeu elementorum corporum naturalium munere gerendo,mercuriiq; aciditatem annullaverit in ſua ad Langellottum epiſtola Excellentisſimus Dn. Bohn. Subſtantias homogeneas facile coire nemo inficias ibit,ſed inde vicisſim argumentari; ergò quæ coëunt,homogeneæ ſunt ſubſtantiæ,argumentum à particulari ad univerſale,quod infirmum,foret. Nonne coëunt aqua & omnis generis ſalia,quà acida, quà alcalia, forent ergò ſal acidum & aqua homogenea; Homogenea etiam forent aqua & alcalia; ac ideò homogenea alcalia & acida forent, quod ſanè incongruum. Erit ergò nulla ſequela, conjungitur cum reſinis & pinguedinibus mercurius,ergò eſt ſubtilis & ſulphurea terra; coit cum ſulphure in cinnabarim, ergò eſt ſulphureus: coit enim pariter cum vitriolo in ſublimato: ergò eſt vitriolicus, eſt acidus. Combinatur cum metallis,ergò eſt aqua metallica,in quo tamen totius argumenti vis & cardo verſatur,quanquam, ſi rectè rem penſitemus,aqua metallica dici posſit, ut ſeqventia manifeſtum reddent. Qui ſulphur mercurii arſenicale incuſant,& in ejus malignitate fundant ſalivationem,mihi videntur aut obſcurum per æquè obſcurum, aut nihil penitus explicare: Quid enim malignitas arſenicalis aliud vult,quàm mercurium æquè ac arſenicum nobis venenum eſſe, ac pesſimorum ſymptomatum autorem, quod hiſtoriam redolet, aut ſi quid aliud per id intellectum volunt, oſtendant primò, quid ſulphur arſenicale rei ſit, & in quo illa cum mercurio analogia à parte rei conſiſtat. Ingenuus magis eſt ſupra laudatus Charras,dum omnes hos affectus proprietati innatæ ac omninò peculiari mercurii attribuit: Neutrum enim magis naturam mercurii explicat, quàm ſi quærenti, cur electrum paleas attrahat? reſponderem, vim magneti-

cam electro ineſſe, aut hanc vim electro naturalem eſſe, neuter enim quærenti ſatisfaceret.

X.

Mobilitas, volubilitas & fugitiva mercurii natura, cujus etiam in partium ſuarum ſeparatione tenacisſimus eſt, ſcriptoribus anſam dedit, ut particulis ejus rotundam ac ſphæricam nativam figuram tribuerint. *Nic. de Blegny obſ. in luem vener. cap. 5.* Seu illum conſtare ex minimis globulis indefinitæ tenuitatis, qui continuò ab æthere rotentur, circumvolvantur ac in perpetuo detineantur motu ac fluore. *Car. de Maets Prodrom. Chym. Ration. cap. 3.* Qvibus microſcopicæ adſtipulantur obſervationes. Ingeniosè eo modo prothei hujus mirandi phænomina explicantur, fateor, & religioni foret, ab ea recedere ſententia, niſi me quædam morarentur dubia. Quod enim quovis modo diſperſus in globulos continuò coëat majores modò, modò minores; tales etiam oculus microſcopio armatus in præparatis deprehendat, penes me non concludit, minima mercurii corpuſcula hujus figuræ eſſe: forent enim eâdem conſeqventiâ aquæ particulæ ſphæricæ, cum guttulæ quælibet in aëre pendulæ & deciduæ, aut in planis, quorum poros ſubingredi neqveunt, commorantes tales ſint. Tales forent aëris particulæ: bullæ enim, dum pro Toricelli experimento anguſtioris diametri tubus repletur, quæ per craſſum mercurii corpus aſcendunt, aut etiam dum in vacuo Boyleano aqua ab aëre depuratur, totæ rotundæ & ſphæricæ ſunt. Tales forent olei particulæ: Oleum enim aquæ miſtum ſi concutiatur, in ſphærulas minores & minores, quæ mutuo ſuo congreſſu majorem, ſed pariter rotundam conſtituunt guttam, divellitur. Tales forent vitri particulæ, cujus guttæ vel ideò celebres, quod arte facta microſcopia multis paraſangis poſt ſe relinquant. Talis omnium ſpirituum corroſivorum figura

gura foret: Ex deciduis enim ex roſtro retortæ in recipiens vas guttis componuntur. Omnium verò Philoſophorum conſenſus eſt,omnium horum particulas ratione figuræ toto cœlo variare,quod etiam ex effectu non difficulter collegeris. Nec argumenti à mobilitate, volubilitate, & fugitiva mercurii natura ducti major vis mihi eſſe videtur, cum talia aër & aqua ſint, & minoris aut majoris ſaltèm ratione different,quod tamen neutiquam rem variat. Inquiet igitur nonnemo,ſi mercurius nec calidus,nec frigidus eſt,nec totâ ſubſtantiâ,nec occultâ qualitate agit; nec acidum,nec alcali; nec terra ſulphurea & ſubtilis; nec ſulphur arſenicale; nec propriâ & innatâ facultate hoc agit, nec ex globulis conſtat,igitur obtinebit illud antiqvum:

Qveckſilber iſt Mercurius,
Ein wunderlicher Spiritus,
Der nicht erhärt' in Feuers-Gluth/
Gar mancher ſich des wundern thut.

Resque redibit ad ultimum illud,neſcio. Vanus forem, ſi me funditus tot ſubactorum ingeniorum fundamenta ſubruiſſe vel ſaltèm præſumerem,quin potius,ſicubi lapſus fuero,judicii imbecillitatem deprecor,nulloque labore, ut in viam reducar,patiar. Veniam tamen mihi exoro,ut eâdem, quâ alii, libertate uſus,quid ſentiam,promere liceat.

XI.

Cum Renatus Des Cartes *Principiorum Philoſophiæ parte quarta,§.58.* ad contemplationem terræ interioris,quam tanquàm è materia orientem,ſpectaverat,acceſſiſſet,ita ſcribit: *Verùm infrà iſtam ſuperficiem partes corporis C minus arctè ſibi mutuò adhærent; ac etiam fortè in quadam ab ipſa diſtantia,multæ ſimul ſunt congregatæ,quæ figuras habent tàm teretes,& tàm læves,ut quamvis ob gravitatem ſuam ſibi mutuò incumbant; nec,quemadmodum aquæ partes,globulos ſecundi e-*

lementi undiq́; circâ ſe fluere permittant, facilè tamen agitentur, tùm à minutoribus ex iſtis globulis, qui nonnulla etiam ſpatia inter ipſas inveniunt, tùm præcipuè à materia primi elementi, quæ omnes anguſtiſſimos angulos ibi relictos replet. Atq́; ideò liquorem componunt valde ponderoſum & minimè pellucidum, cujusmodi eſt argentum vivum. Hujus occaſione cogitare occæpi, mercurium ab aqua vulgari non aliâ re, quàm particularum gravitate diſcrepare, atque ad illius differentiam aquam mineralem, licèt vulgaris illa regno minerali etiam annumeranda ſit, appellari poſſe, in qvo tantò magis confirmabar, quantò magis advertebam, inter utriusq; phœnomena magnam eſſe affinitatem. Niſi enim mercurii particulæ (*Vide ſis Ren. Des Cartes Meteora cap. 3.* è quo de natura aquæ loquendi & ratiocinandi modos, ut mercurio applicem, & dictis veritatem conciliem, mutuor) longæ, læves, flexiles & lubricæ eſſent, æquè facilè, aut difficilè illi eſſet, in quotlibet & cujuslibet figuræ partes dividi, atq; ideò vel non tàm liberè, quàm ſolet, illaberetur corporibus, quorum meatus ſatis laxi ſunt, ut plumbum, ſtannum, aurum; vel etiam quodammodò in ea penetraret, quæ arctiores illos habent, ut ferrum & vitrum. Deinde niſi mercurii partes eam haberent figuram, non tàm facile ex poris aliorum corporum, quos inſederunt, calore expellerentur. Hinc eſt, quod molliter ſuprà linguæ nervos fluitantes & ſemper in latera jacentes, ob facilitatem, quà flectuntur, vix guſtu ſentiri poſſint. Subtiliſſimæ particulæ, vel à ſola primi elementi materia, vel etiam minutiſſimis globulis commotæ, in metallorum poros adactæ, & in illorum minima ubivis impingentes, ſi obvient, quæ minus quieſcant, quàm ipſæ moveantur, eas loco pellunt, texturamq; metalli deſtruunt; aut ſi in quiete magis illâ perſeverent, compage ſervatâ retroaguntur. Addantur mercurio corpora, quæ figuræ & magnitu-

gnitudinis ratione poros ejus ſubingredi valeant, qualia à poſteriori ſalia acida eſſe deprehendimus; hæc intra poros ſuperficietenus ob particularum gravitatem recepta, præbebunt occaſionem partibus mercurii, quæ à motu non ceſſant, illa interlabendi, & ſe ipſis inſtar annulorum circumvolvendi, horumq; ſpiculis irretita à materia ſubtili, ob ſuperficierum inæqualitatem, particularumq; pondus, moveri neqveunt, ſed cum iis in ſolidum ac durum corpus concreſcunt. Cujus ſalia cum à minimis mercurii particulis, & hæ vicisſim à ſalibus ſint discontinuatæ, ſpiculis ſuis, ſpinisve horrida, jam minimos, quod antea non poterant, ſubeunt poros, & vel illos ex parte obſtruendo pariunt inflammationes, vel ſubtilisſimas fibras diſcindendo corrodunt, adeoqve corroſivi naturam induunt combinata, utut ſingula ſeorſim tale non ſint, quale quid in mercurio ſublimato obſervare eſt. Involvantur rigida iſta tela ſalium pluribꝰ mercurialibus annulis, ſuperficies aſpera lævigabitur, acumina recondentur, mercuriusque ex corroſivo fiet dulcis; ſi nempe commixtio non ſuperficiaria ſit, ſed debitâ induſtriâ, binâ nimirum vel trinâ ſublimatione fiat. Sublimatione inquam, cujus ope ſalia cæteroquin fixa ad aliquam usq; altitudinem, mercurio juncta, attolluntur, cujus contrarium in partibus aquæ contingit, quæ totæ relictis ſalibus avolant. Quod non tantùm accidit, quia illis majores ſunt & ponderoſiores, ſed etiam, quia cum longæ ſint & rectæ non diu in aëre librari poſſunt, ſive ulterius aſcenſuræ, ſive deſcenſuræ, quin altera earum extremitas deorſùm pendeat, atq; ita terræ ad perpendiculum immineat. Sive enim ad aſcendendum, ſive ad deſcendendum facilius aërem hoc ſitu, quàm ullo alio, ſecant. Hoc non eodem modo fiet, ſi aquæ mercurius ſubſtituatur, licet enim ratione ſalium tunc nulla fiat mutatio, mercuriales tamen particulæ illis ſalium

jam præponderant, adeoq; illas impulſæ calore aliquòusque ſurſum pellunt, donec nempe vires ſalium ad deſcendendum illis mercurii ad aſcendendum æquivaleant: tunc enim hærent, & in unum coëunt corpus, in quo ſalium ſitum perpendicularem ex ſtriis manifeſtè legas. Ex dictis abundè colliges, facile ab his, ſimilibusve mercurium denuò ſeparari, ſi modò cauſa acceſſerit, quæ paululùm ſalium ſpicula discontinuet: Limatura nempe martis, vel ſimile quid, partim ut liberiori ignis actioni mercuriales expoſitæ particulæ, quod illis ob lubricitatem facile eſt, ab iis ſecedant, partim ut eadem ſalium ſpicula in poros martis, calcis vivæ, cinerum clavellatorum recepta graviora facta ab iis aliquòusque attolli neqveant, tunc in vapores ſolutæ, in fundo recipientis collectæ, priſtinam formam induent. Perinde ut aqua marina, dum arenas permeat, dulceſcit, quod partes ſalis inflexibiles, non ut partes aquæ dulcis, per exiguos iſtos anfractus, qui circa ſabuli grana reperiuntur, labi posſint; Aut eâdem in recens à D. Robert Fitz Gerald, Equite inventâ machinâ & dulcis & ſaluberrima fit. Mercurii etiam ſuperficies, ut & aliorum omnium liqvorum, perpetuò æqualis & maximè lævis eſt, quia partes quædam illius inter ſe uniformi gaudent motu; partes quoq; aëris, vel aquæ, illam tangentes, pari inter ſe agitatione feruntur: At mercurii partes aliâ ratione & menſurâ agitantur, quàm aeris, &c. & præterea materia ſubtilis partibus aëris circumfuſa, longè aliter movetur, quàm ea, quæ mercurii partes interfluit. Atque hinc ſuperficies utriusq; politur, planè eodem modo, ac ſi duo corpora attererentur, niſi quod longè facilius, ac ferè in eodem inſtanti hic lævigatio fiat, propter partium, quæ in liquidis ſunt, mobilitatem. Atque ex eâdem causâ mercurius in ſphærulam glomeratur. Qui proinde mercurium figere allaborat, idem agit, ac ſi aquam igni

igni admoveret, & evaporationem ejus inhibere vellet.

XII.

Hujus indolis particulæ, quas ſine requie ſubtilisſimus commovet æther, quovis modo corpori admotæ ejus ſubtilisſimos poros, & neſcio, quos non mæandros, ſubeunt facillimè; Accedente corporis calore in indefinitum discontinuatæ & in halitum reſolutæ, nihil relinqvunt inacceſſum, nec viarum terminis coërcentur, quin etiam exterius admoti auri poros ſubintrant, ſuo livore conſpicuæ; Quicquid humorum vel ſangvinis alicubi latet, illorum ſalibus circumvolvuntur, qvibus cum vel inſenſibiliter tranſpirant; vel in ventriculum & inteſtina depoſitæ vomitus, diarhæasque excitant; vel per diureſin ejiciuntur; vel alias in corpore tragœdias ludunt, quæ cum penſi noſtri non ſint, qui ſalivationem excitent, ſolùm videbo. Mercurii particulæ ſanguinis & humorum ſalia cum attingunt, iis circumvolvuntur unà cum aqueis, à qvibus hactenus ſuſtentatæ fuêre, cumq; iis ordinario fluento abreptæ omnes corporis alluunt partes, quas vel inſalutatas relinqvunt, vel ex poris ſibi congruis, ſi tales invenerint, elabuntur, & hoc quidem ſolitò facilius, quod gravibus onuſta ſalia particulis multò ægrius à fluido deferantur, parùmque abſit, quin oneri ſuccumbant, niſi à perennibus fermentationibus & jugi corporum calore adjuvarentur. Cum tali diſpoſitione ad glandulas ſalivæ ſecretioni dicatas, *theſi* 2. recenſitas, accedit ſanguis, in quarum poris promptisſimè ſerum, his ſalibus fœtum, ſequeſtratur, & fauces ſaliva irrigantur. Non quod ad has glandulas primariò feratur, ſed quod hic loci ſucceſſivè accedens ſanguis hanc ſalium ſaburram deponat, tandemq; omnis ſucceſſivè ſuo appulſu depuretur. Nec ſola ſalia cum aquâ è ſanguine ſolitò majori copiâ hic ſecedunt,

cedunt,ſed multa inſuper viſciditas evacuatur,partim quod illi transmittendæ glandularum pori aſſveti ſint, partim quod à ſalibus mercurio onuſtis,adeoq; gravioribus, discontinuatæ & è latibulis pulſæ unà abripiantur. Hæc prima ſalivationis origo,indies tamen illa augetur, qvod ſuâ acrimoniâ partes faucium lædat, obſtruat,inflammet,inde, per quas redire ſolebat,viæ obſtruuntur partim,partim lenes excitantur convulſiones,quæ ſeri præcipitationem urgent,excretionem facilitant, movent & promovent. Qvo ipſo ſui generis æther per poros humoris iſtius oberrans vorticem deſcribit, & congeneres omnes particulas alias, forſan præter lapſuras,ſecum rapit omnibusque modis ſalivæ proventum auget.

XIII.

Fatalis omnium remediorum generoſorum ſors ſalivationem etiam mercurialem manet, ut nempe laudetur ab his,culpetur ab illis, pro utrisque experientiæ militant non paucæ. Et quamvis à priori ratiocinando aliquid determinare poſſimus, qvoties tamen experientiæ non congruunt ratiocinia,juſtus metus eſt,in iis paralogismum latere. Qvantum igitur chartarum anguſtia patitur, in qvibus profuerit,vel nocuerit,ſcrutabor,num certi quid determinari poſſit,viſurus. In genere qvidem *in morbis inveteratis & rebellibus,& ubi cauſa lenta eſt latens in ipſis partium internodiis*, teſte *Zypæo Fundam. Phyſ. Anat. pag. 356.* convenit; cui *Wedelius,eam prodeſſe*, inqviens, *in morbis rebellibus, & ex vitio ſeri oriundis, in Amœnit. Mat. Med. pag. 465. &c.* adſtipulatur. Ad ſpecialiora hæc reſtringit *F. de le Boe. Sylvius*, ſcribens: *Et poſſet,imò deberet,in aliorum quoq; affectuum rebellium curatione ſimiliter excitari, in ſcabie putà fœdâ & ordinariis medicamentis haud cedente, aliisque affectibus ab humore glutinoſo & acri,ſanguini permiſto, & partibus pleriſque*

riſque intimè admiſſo pendentibus. Method. Med. lib. 2. cap. 13. §. 16. de Hydrope §. 171. 322. 323. Licet C. Calderæ de Heredia hydrargyrum incertum & periculoſum ſit remedium, ſe tamen illud in omnis generis ſerpente ſcabie ſicca, ad lichenas, impetigines, pſoram & lepram & affectus perqvam rebelles magno fructu uſurpaſſe. *Illuſtrat. & Obſerv. Medic. 9.* fatetur. Ulcerum ſordidorum efficacisſimum curativum ait *J. H. Cardilucius in Officin. Sanit. cap 303.* Horum, ut & luis venereæ eſſe alexipharmacum vult *Ambroſ. Paræus lib. 21. cap. 45.* Nec ulli affectui ritè ac certè curando magis qvàm lui venereæ competit ſalivatio, qvapropter curationem ipſius per ſalivationem cæteris præfert, utpote cum talis ſit, qvæ non facile ullum recidivæ metum poſt ſe relinqvat. *F. de le Boe Sylvius Prax. Med. app. Tract. 3. §. 304.* In malo hypochondriaco & melancholia laudat *Rolfink. in Meth. Gen. p. 510.* Nec ſcorbutus illam reſpuit, uti videre eſt in *M. A. N. C. Dec. 2. A. 3. Obſ. 173.* Debili & emarcidæ ſcorbuticæ plurimùm levaminis ſalivatione attulit *Thomas Willis Pathol. cerebr. cap. 1.* Sputum oris copioſè & diu perſiſtens quosdam inſanos perfectè curavit *Th. Willis Path. part. 2. cap. 12. Idem* cum in epilepſiâ cathartica & ſpecifica aliqvamdiu tentata prorſus in caſſum cedunt, ad magnum hoc remedium deveniri debere vult. *Pathol. Cereb. cap. 3.* In cæteris etiam convulſionum ſpeciebus pasſim commendari legas. Pertinacisſimam colicam leni excitato ptyalismo ſæpius radicitus ſublatam ex obſervatione *Williſii Pathol. part. 2. cap. 15.* conſtat. Hùc loci qvodammodo qvadrat qvæ in Ephemeridibus Germanicis exſtat obſervatio de mercurii crudi uſu in colica ſpasmodica, à fæcum duritie oriunda, qvando ingeſtæ mercurii unciæ qvatuor ad ſeptimum diem in corpore latuêre, qvæ qvinto ab aſſumtione die lenem, absqve corroſione partium oris internarum, ſalivationem excitarunt,

runt & ſeptimo demùm die cum excrementis egreſſæ levamen attulerunt *Dec.2. An. 5. Obſ. 231.* Nec metus ſit genere nervoſo affecto illam obeſſe, ſæpe enim laudatus Williſius propria & qvorundam aliorum Medicorum experientia ſatis comprobatum habet paralyticos quosdam eâ ſanatos. *Path. part. 2. c 9.* Cephalæam gravem & miſerrimè affligentem per inunctionem curari expertus eſt *Rolfink Ord. & Meth. Med. ſpec. Comm. lib. 2. S. 2. Art. 1. part. 3. cap. 26. pag. 164.* Podagricorum cruciatus ſuſtuliſſe ait *Wedelius de Facultat. Medic. lib. 2. Sect. 2. cap. 12.* Franciſcus de le Boe Sylvius non negat in qvibusdam pituita multa eaqve viſcida gravatis arthriticis utilem quandoq; extrà paroxyſmum fore ſalivationem. *Prax. Medic. append. Tract. 8. §. 176.* Medicorum ſic dicta ſcandala domat, hydropem intellige & qvartanam. A quo tempore virgo illuſtris ſalivare cœpit, paroxyſmis ſtatim caruit. *Th. Willis. de Febr. cap. 6.* Idem vide ſis apud *Ballonium lib. 2. Epidem. & Eph. p. 131.* Hydropica ſcorbutico-cachectica quatuordecim dierum ſalivatione in totum ab utroque moleſtisſimo malo liberata & perfectè ſanitati reſtituta eſt. *M. A. N. C. Dec. 2. An. 3. Obſ. 173. & Dec. 2. An. 4. Obſ. 36.* Hocque reſpectu ſine dubio *J. B. Helmont.* mercurium præcipitatum ait curare omnem hydropem, non qvatenus purget, ſed in qvantum materialiter tranſiens per inteſtina reſolvat extravenatum cruorem. *Ignotus Hydrops. §. 39.* Rarum eſt nimiæ pingvedinis cauſam per eandem abigi, fecit tamen id Tribunus mercurio dulci, ad eam ejus doſin aſcendens, ut apertis gingivarum laxitatibus non perfunctorius conſecutus ſit ptyalismus, & terque quaterq; ſibi gravem, aliis inviſam, pingvedinem exſpuit, apud *D. Olaum Borrichium Act. Haffn. Vol. 1. Obſ. 74.* Ex *Alex. Traj. Petronii lib. 5. de Morbo Gallico cap. 1. libri ſui primi obſervationem 309.* deſumpſit *Th. Schenckius*, qui ſuffuſionem denſisſimam, ante luem venereum

nereain contractam, hydrargyri inunctione diſſolvit; hancque reliquis remediis non conferentibus morbo propè ad deſperationem verſo ad experimentum reduci mereri ſcribit *L. Riverius, Prax. Med. lib. 2. cap. 5.* Ophthalmiam deſperatam inunctione ſuſtulit *Am. Luſitanus.* In plica polonica præter Herculem Saxoniam illam eſſe certisſimum remedium & infallibiliter curare, ſe pro certò ſcire & ſæpisſimè probaſſe ſcribit *D. M. Bernhard à Bernitz. M. A N. C. Dec. 1. An. 2. Obſ. 52.* Imò eò tandem res redit, ut præſtantisſimis antiloimicis annumeretur mercurius & per ſe magnum & multorum contagioſorum morborum dicatur remedium. Teſtes invocant incolas Gotlivienſes, in qvorum montibus effoditur, utpote penes quos peſtis nunquam graſſetur. *Claud. Deodatus Panth. Hygiaſt. lib. 3. pag. 96.*

XIV.

Hydrargyrum omnis inſipientiæ aſylum, omnis temeritatis refugium, cujus venenum illi ſolùm effugiant, qvorum vires conclamatam violentiam ferre posſint, graphicè ſcribit *Caſp. Cald. de Heredia in trib. med. pag. 103.* In cutaneis affectibus inefficaciam ſalivationis mercurialis expertus eſt Williſius, qui impetiginem illuſtris virginis eâ quidem oppugnavit, non verò expugnavit, quin morbus ille, licet axactam victûs rationem habuerit, ſenſim repullulaverit; & licet eundem ſputationis & ſudationis curſum per bimeſtre ſpatium repetierit, ut recuperare valetudinem fuerit viſa, intra ſesquimenſem tamen à medicina finita majorem quàm antea totius corporis defœdationem acciverit. Obſervavit idem in vitiligine alba alium quendam tertia vice moleſtisſimum id remedii genus ſubiiſſe, & licet affectus abigi viſus fuerit, rediiſſe & durante patientis vita tyrannidem ſuam exercuiſſe. *Pharm. Ration. part. 2. Sect. 3. cap. 7.* Nec paucos inveneris, qui illum in lue venerea damnant; *Sylvati-*

vaticus luis hujus eſſentiæ adverſari negavit; *Ulricus ab Hutten* auxilium paucorum dierum; *Aquilianus* ſophiſticam curationem eſſe; *Montanus* reprimere quidem morbum, ſed ita, ut deterior recrudeſcat; *Fernelius*; ſymptomata, radice neglectâ, aufferre; *Faventinus* mendacem & periculoſam eſſe; *Tomiranus* apertè damnat; quos omnes longa ſerie recenſitos videas apud *D. Sennertum tom. 3. lib 6. part. 4. cap. 21.* Binos ſe vidiſſe ſcribit Fernelius, quorum alter poſt alipticam & hydrargyri inunctionem exacto decennio, alter verò biennio, recidivam paſſi ſunt. *Lib. de Lue Ven. c.* 7. In eo magis confirmantur, quod ſæpe illa lues fruſtrà hydrargyro tentetur. *River. Obſ. Cent. 4. obſ. 29.* Imò ſepties etiam hydrargoſin paſſus ſarſaparillæ decocto fuerit reſtitutus *T. Schenck Obſ. med. lib. 6 Obſ. 1. de Lue Venerea.* Et quidem tanto magis in lue venerea abhorrebant, quod illam comitentur convulſiones, ſpaſmi artuum atque ſuffocationes *L. River. Cent. 1. Obſ.* 77. Qvartana tantum abeſt ut à ſalivatione fuerit curata, quin potius, cum ejus nullum amplius in corpore veſtigium deprehenderetur, excitato ptyalismo ex inopinato rediit. *Th. Barthol Act. Haffn. Med. vol. 5. obſ. 66.* Hypochondriacus unctus in remedio mortem invenit *M. A. N. C. Dec. 1. An. 1. obſ. 80.* In arthritide inunctionis tàm infauſtus exitus fnit, ut æger triſti ſpectaculo vitam miſerè amiſerit. *M. A. N. C. Dec. 2. An. 4. Obſ. 120.* Non ſine commiſeratione leguntur, quæ refert *G. Fabr. Hildanus* de puero duodecim annorum, qui cum ſalivatione non ſine vitæ periculo defunctus eſſet, ab eo tempore collum undique nodis & ſcrophulis ſcatuit; defluxiones ad oculos adeò copioſè paſſus, ut ſiniſtri oculi uſum amiſerit & dextro nihil diſcernere potuerit; ex aure materia ichoroſa & purulenta cum auditûs depravatione deſtillaverit & ulcera ad dextrum oculum & os jugale manaverint. *Obſ. Chir. Cent. 5. obſ. 92.* In an-

tiqua

tiqua cephalæa, morbo non ſanato, cæcitatem intuliſſe refert *Th. Willis. part. 2. Pathol. cap. 2.* Quale quid ſe etiam vidiſſe teſtatur *C. Cald. de Hered. trib. med. obſ. p. 103.* Vetulam cachecticam & ad hydropem inclinantem cerato ex argento vivo circa nucham appoſito, cum aſthmatica eſſet, ſuffocatam refert *P. Foreſtus obſ. 4. lib. 30.* Utque tandem ex antiloimicorum, ſeu bezoardicorum numero expungerent, plurimis inſtructi ſunt, ſed triſtibus, experientiis; Impræſentiarum illa Bartholini ſufficiat, ubi ex febre ardente & maligna decumbentis pulſibus utriusque carpi alligatus mercurius, ut nempe calorem febrilem exſtingveret, illum ante exactas viginti quatuor horas ita exſtinxit, ut æger in libitinæ rationes fuerit transſcriptus. *Act. Haffn. vol. 5. obſ. 52.*

XV.

Quantùm felici reſtitutione deſperatorum erigitur animus, tantùm tot infelices eventus eum percellunt, in bivio conſtitutus quò ſe flectat neſcius ad ratiociniorum anchoram confugere oportet, ut, ponderatis ritè omnibus, tutus in medio incedat. Qui affectus ſanguini & humoribus acribus ac glutinoſis originem debent, mercurium expoſcunt: cum enim ille omnes corporis mæandros pererret & nihil inacceſſum relinquat, ubiubi hæſerint acres & viſcidi humores, quascunque in quibuscunq; partibus fecerint obſtructiones, corroſiones, tubercula, oedemata, ſcirrhos, cancros, arthritides, ad ſingula accedit; vias, quas reperit oppeſſulatas, reſerat; tenaces, ſi quæ motui ejus reſtiterint, particulas disrumpit; ſalibus ſe aſſociat, qvibus armatus reliquam pituitam incidit, attenuat, reliquaq; ſalia à compedibus liberat & quæ effecerunt ulcera & corroſiones, iis purgat, quo facto humoribus ſuus reſtituitur circulus; ſpiritibus animalibus ſuus in membra influxus & membris motus; de tenſione ſuâ remittunt fibræ cum doloris levamine; do-

mantur rebelles affectus, inveterati è ſede ſua ejiciuntur. Quæ lepræ & pſoræ virulentia omnibus medicamentis major eſt, hujus cedit vigori, cum enim ſalibus corroſivis in his humores cum ſanguine abundent, quæ in partibus ſolidis hærendo, quâ molliores carnis, tendinum, nervorum; quâ ſolidiores oſſium fibras corrodendo, triſtes ludunt tragædias. Huic Herculi, ſi mercurium exceperis, nihil clavam extorquebit: quoad minima enim discontinuatus ſalia iſta loco pellet, ſuo fluento ſecum abripiet, nec minima illorum miaſmata ſeu fermenti reliquias, relinquet, ſed à præſenti partes liberabit incommodo & redituri affectûs nullum relinquet metum. Pari modo in lue venerea, malo hypochondriaco, ſcorbuto, ſcabie ac ſimilibus morbis operatur: Licet enim in impetigine inefficacem; in lue venerea fallacem, imò periculoſam; in hypochondriaco malo lethalem, in arthritide triſtem paſſim deprehenderunt, hæc tamen non obſtant. Quod enim quandoque ſine ſolatio fuerit, eo ipſo è remediorum cenſu excludi nequit: vix enim ullum, credo, fore remedium, cui talis ſit prærogativa. Recruduerunt etiam morbi, qui ſanati viſi ſunt & aliquoties reiteratam eluſerunt curam. Sed hoc cauſæ morbificæ tribueris pertinaciæ, vel quod remedii hujus uſum non diu ſatis continuaveris. Licet enim remediorum ultimum & ſummum ſit, non tamen omni exceptione majus eſt, quin vel difficultates reperiat inſuperabiles, vel ante perfectam ſanitatem conſecutam intermiſſum recidivæ ſemina relinquat. Infauſti, fateor, caſus ſunt theſi antecedenti commemorati, ſed imperitiæ medicantis imputandi, qui vel nimis ſubitò humores commoverunt, non attendendo vires ægri, vim ſalium corroſivam, eorumque copiam, humoris viſcoſitatem, obſtructionum pertinaciam, nervorum teneritudinem, corporis texturam, fermentationum robur vel debilitatem:

hæc

hæc enim omnia ad bilancem ponderanda, ne de vita æger, de fama & bona conſcientia Medicus periclitentur.

XVI.

Morbi qui obſtructionibus à pituita ſine acredine originem debent, inter quos recenſeas licet leucophlegmatiam, hydropem, paralyſin, dolorem capitis frigidum, oedemata, tumorum nonnulla genera, hisque ſimiles vix reſiſtent: dum enim pituitoſas particulas ſola ſua gravitate, licet ſemper in corpore offendat ſalia, quibus onuſtus id facilius exeqvitur, divellit, ab invicem ſejungit & ab iis factas in partibus ſolidis obſtructiones deobſtruit, quidnî leucophlegmatiam, anaſarcam curabit, & ab iis ſuppreſſos menſes ducet? ab infarctu ſeroſa liberando vaſa, hydropem; nervos, paralyſin; cerebri poros, cephalæam, &c. oppugnabit? Quin imò ſin amauroſi laborans, licèt cæteroquin ſanisſimus, hanc ſubiret, de reſtituendo viſu non deſperarem: cum enim illa fiat à minima quadam circumſtantia, quâ nervus opticus à pituita obſeſſus eſt, mercurius verò minima pervadat, ſperandum fore, ut nervus opticus ab eo liberetur, præprimis cum *Th. Bartholinus Epiſt. Medic. cent. 4. epiſt. 92.* referat, diuturnam coecitatem centurionis Batteville plenè ſublatam fuiſſe ptarmico mercuriali ad granum unum, per nares quotidie aſſumpto. Nec abſterrere debet, quod cæcitatem quandoq; intulerit, cum enim jam dum cæcus ſit, hoc paſſu illi pejus accidere nil poteſt. Cum etiam nervi optici obſtructio à minimis ſæpe dependeat circumſtantiis, æquè fortuitò fieri atque aufferri poteſt. Ab exhibito ſudorifero virum, viſu cæteroquin valentem, Dominus Præſes guttâ ſerenâ correptum vidit, ſed unicus hic fortuitus & infelix eventus mille nùm nos commodis, quæ à ſudoriferis habemus, privabit? Non certè.

XVII.

XVII.

Morbis, quos fomes accendit, optatum ab ea ſpondeo ſucceſſum, nempe epilepſiis, febribus, morbisve periodicis. Toties illi invadunt quoties fermentum latibulo ſuo egreſſum humoribus maſſæve ſangvineæ miſtum cum iis luctatur. Vix itaque aliter his morbis opitulabimur, quàm illud ejiciendo. Præſtant id ſæpe ſæpius vomitoria, ſi in ventriculo vel ei vicinis partibus is reperiatur; præſtant id ſæpe ſæpius ſudorifera, licet in remotiorum partium dummodò non nimis pertinaciter occluſis tubulis ſtagnet, quo fine utplurimûm reiterare opus eſt. Sed iſte focus quandoque eſt adeò remotus & ab inſultu diaphoreticorum tàm benè munitus, ut illorum impetus fruſtraneus ſit. Has difficultates ſuperabit facile mercurius & ſonticos hos morbos tollet. Non nego quidem & febres inde ortas eſſe, non quod illas produxerit, ſed quod fomitem, quales ſine dubio plures ſemper in noſtro ſunt corpore, recluſerit, qui ab animi paſſionibus, aliisve pari facilitate aperiri potuiſſent.

XVIII.

In modò recenſitis & congeneribus morbis, cum rebelles fuerint, ad ptyaliſmum mercurialem confugiendum eſſe reor. Sunt verò non pauciores, in quibus ab eo penitus abſtinendum. Peſti, febribus malignis, ardentibus, omnibus inflammationum ſpeciebus, hæmorrhagiis quibusvis, dyſenteriis & aliis, quæ longa ſerie recenſere facile foret, exitialis eſt. Cum enim mixtura ſanguinis jam dum turbata eſt, eam magis turbabit: cum ille nimiùm commotus è vaſculorum orificiis exudat, aut effluit, ab hoc magis concitatur morbique in pejus vergunt. Sed obiter hæc innuiſſe ſufficiat; ex dictis enim liquere putem, in quibus morbis ab eo aliquid ſperandum ſit, reliqua prudentis Medici judicio committo.

XIX.

Provocatâ ſalivatione cum tot ſonticorum morborum averruncus mercurius eſſet,quâ arte id fieret commodiſſimè cogitatum eſt. Mercurii vim ex eô colligebant,quod operarii in mercurii fodinis fiant brevi paralytici & moriantur hectici,imò tam pleni fiant mercurio,ut,ſi fruſtum æris ori imponant,aut digitis fricent, id,ac ſi mercurio fricatum eſſet,inſtar argenti album reddant; Illi etiam, qui Venetiis in ſuperficie aversâ ſpeculorum illinendâ operantur, apoplexiæ obnoxii ſint. *Act.Anglic.1665.menſ.April.* Alii etiam à ſolo ungventi vapore paſſi ſint ſalivationem,alii mirùm debilitati. *Guilh.Fabric. Hildanus Obſ. Chirurg.98. & 99.* Adeoque videbant,mercurium,ſive extrinſecus corpori admotum,ſive intrò ſumptum, eandem ludere fabulam,unde in alios identidem atque alios illum applicandi incidêre modos. Placet aliis crudus; præparatum eligunt alii. In genere duobus modis adhibetur, vel enim per os introſumitur,aut per univerſos corporis poros ſubintrat. Foris corpori per cingulum,epithemata,emplaſtra,ſuffumigia & unguenta admovetur.

XX.

Cingulum quod attinet, pannum duos digitos transverſos latum mercurio crudo & axungiâ porcinâ vulgari modo extincto imbuunt, nudis lumbis induunt & per tres circiter hebdomadas dies noctesq; geſtant: aut etiam mercurium crudum ſalivâ extingvunt,albumine ovi excipiunt, goſſypio inducunt,corio inſuunt,inde zonam, vel armillas conficiunt atque tamdiu geſtant, donec ſufficiens ſalivatio ſuperveniat: Exemplum vide ſis apud *G.F.Hildanum Obſ. Chirurg. Cent.5. Obſ.93.* Commodum fateor mercurium applicandi genus,quòd negotia ſolita pertractandi libertas ægris concedatur & ſi, obſervatâ infrà memorandâ victû-

ratione,corpore ritè præparato exerceatur,non video,quid reliqui ſalivationem excitandi modi præ hac habeant prærogativæ; totius nempe rei cardo in extrinſeca mercurii applicatione verſatur. Inter medicamenta monſtroſa ob triſtia exempla referri non neſcio,ſed non video alios ſalivandi modos eſſe tutiores,cum omnium Practicorum querelæ aliud loqvantur. Sciſcitarer,cur inunctio,quam omnes ferè commendant,huic prævaleret, niſi quod in inunctione ipſi corpori magis ſubitaneo progreſſu mercurius applicetur,qui in zona aſſervatus & pedetentim & tardisſimè humoribus miſcetur?

XXI.

Lavatoria aliis arrident,cum nempe liquore aliquo dilutus mercurius extrinſecus adhibetur,aut linteamina,aquâ mercurii madefacta,formâ epithematis imponuntur, aut panno huic intincto madefiunt tibiæ illinunturq; à genu deorſum & brachia à cubito antrorſum repetitis vicibus juxta focum,vel fornacem,mane nonnunquam & veſperi, perſeverando ad decem usq; dies,donec ſputationis ſigna appareant. Cumq; mercurius ſublimatus in aqua commodisſimè ſolvatur, ejus uncia una cum aquæ,vel ſimplicis,vel deſtillatarum libris duabus, pro ratione operationis tamen mercurii quantitatem minuendo augendove, miſcent bulliendo & uſui reſervant, quibus alii ceruſſam, lithargyrium,alumen,arſenicum,euphorbium,chalcantum addunt,ut aqua fiat acrior,cutem adurat, veſicas excitet. *Fel. Platerus Prax. Tom.3.cap.4.pag.452.* Ptyalismi provocatio cum unicus ſcopus ſit,quid ad eum ceruſſa, lithargyrium, alumen contribuere valeant, non video. Ad acrium & corroſivorum mentionem horreo,quæ cutem excoriando afflicto alias ſuperaddunt afflictiones & ſi poros ſubierint, ſali acri corroſivo,quem educere mens eſt,novas ſuppetias ferunt

& vel

& vel hoc nomine à lavatoriis abſtinerem, ſi vel ex ſolo mercurio ſublimato compoſita forent, cum ipſe extrinſecus cutem inflammet ac ſalia corroſiva intrò rapiendo, utut ſalivare faciat, ſimul de novo corpus lædat.

XXII.

In officinis emplaſtrum Vigonis de ranis cum mercurio in ſimiles uſus proſtat. Quod emplaſtrum, ſive illud ut à Vigone profectum, ſive ut à Zwelffero correctum conſiderem, farrago eſt multorum ingredientium ad noſtrum ſcopum penitus inutilium. Durioris enim conſiſtentiæ eſt, quàm ut mercurius à compedibus, quibus detinetur, ſe liberare facilè poſſit. Olea vero & pingvedines pretium potius augent, ſola ſatis erit terebinthina; cera poros obſtruet; euphorbium cutim rubefaciet. Si tamen emplaſtrum deſideret delicatulus, ex mercurii uncia una cum ſemiſſe, terebinthinæ unciis duabus ac libris duabus emplaſtri de meliloto, mucaginum &c. parari poterit. Alutis inducta emplaſtra manibus, pedibus, ſpinæ longitudini omnibusque iis locis, quibus unguenta inunguntur, imponantur, continuò dies noctesq; geſtentur, tertio quartove renoventur. Interea ſæpius ſudet æger, tamdiu continuando, donec ſigna ſalivationis appareant. Minus moleſtum hoc remedii genus eſt, ſed quia tardisſimæ operationis eſt & vix unquam ſalivationem, aut non ſufficientem, movet, in deſvetudinem abiit, cum morbo impar & ipſa diutina geſtatione ſatis moleſtum ſit.

XXIII.

Suffumigiis ſalivæ fluxum excitaturi, ægri corpore præparato, illum nonnulli ovis ſorbilibus, offis in vino generoſo, aut aliis alimentis, antequam ſuffumigia recipiat, nutriunt; alii jejunum ventriculum requirunt. Quo facto parvum cubiculum inſigniter calefaciunt, ſuffumigiis igni

impoſitis fumum excitant, quem æger non toto ſolùm corpore, ſed ore & naribus excipere debet. Nonnulli ſuffumigii tempore aliquem ore continere jubent ſyrupum, v. gr. roſaceum, aut aureos nummos; illum, ut medicamenti malitiam obtundat; hos, qvia peculiari vi argentum vivum illis adhæreat. *H. Fabritius ab Aquapendente, Med. Pract. Lib. 3. Cap. 35.* Solium ſeu labrum eo fine alii parant vel ſtramineo fornice tectum, vel tentorio ex pannis concinnato, vel quovis alio modo ita paratum, ut circa collum accuratè claudi queat. In hoc ſedens æger fumum excipit toto corpore, facie exceptâ; In hoc tabernaculo moram trahit æger, donec fumum viribus non labentibus perferre potis eſt. Alii propè caminum fumigant, ne fumus diutulè includatur, ſed mox per caminum egrediatur, ægerq; liberius exſpiret. Alii in lectum collocant ægrum, qui fumum in vaſe, quod exactè claudi poteſt, extra lectum poſito excitatum per canalem ab eo vaſe ſub ſtragulis ad ipſum usque transeuntem corpore nudo excipit & illic occluſum retinet, capite interim è lecto prominente & ſub finem ſolùm reducto & aliqvamdiu retento. *Felix Plater. Prax. Tom. 3. Cap. 4. pag. 450.* Dum hæc fiunt, ſollicitè providendum, ne æger animo deficiat, illud enim ſi animadvertatur, confeſtim eximendus & idoneis medicamentis refocillandus. Fumus ita injectâ continuò aliâ & aliâ materiâ per horam, aut minus, habitâ virium ratione continuetur, tunc æger linteis involutus in proximum lectum, vel etiam muſæum deportetur & in eo, abſtersô ſudore, qvieſcat & ab omni aëre frigidiore ſibi caveat. Hoc nonnulli indies bis, alii ſemel tantùm, vel debiliore ægro alternis diebus, imò per aliqvot dies ceſſando, modò continuatis, modò interpolatis vicibus, donec exſpuitio cum aliis ſymptomatibus plura prohibeat, reiterant. Suf-

fitus

ſitus excitari poteſt ſolâ cinnabari factitiâ, ejus ſingulis vicibus drachmam unam injectione in prunas conſumendo. Ut tetrum, quem ſpirat incenſa cinnabaris, odorem corrigant, ſvaveolentium addunt pulveres, nempe maſtichis, olibani, ſtoracis calamitæ, radicis iridis, caryophyllorum, cinnamomi, nucis moſchatæ. v. gr. Rec. cinnab. unc. dimid. oliban. benzoin, maſtich. ãã. drachm. vj. M. F. *pulvis* pro 4 vicibus; Aut eadem cum terebinthina, ſtyrace liquidâ, vel tragacantho poſſunt formari in trochiſcos; aut etiam mercurius crudus cum terebinthina, ſimilibusve odoratis, in trochiſcos redigi poteſt. Doſin mercurii facilè colliges, dummodò memineris ex una parte ſulphuris & tribus mercurii cinnabarim confici. Hunc proceſſum laudari & vituperari animadvertas; aitqve *N. Blegny Obſerv. in Luem vener. cap. 3.* ſe experientia duce hanc deterrimam eſſe, indeq; maximum dependere periculum, deprehendiſſe. Qvamvis enim miſturam mercurii & humorum unicè intendamus, illaqve hoc modo promptè fiat, ab eâ tamen potius abſtinerem, cum ſubitò nimis fiat: Mercurius enim in motum actus omnia corporis interiora ſtatim pererrat, quod, ſi ſucceſſivè fiat, tutius multò eſt, unde non mirum inter ſuffiendum ægros animo linqui. Nullatenus etiam probo ſi mercurii emendatio quæratur per ſublimati corroſivi, arſenici &c. admiſtionem, pernitioſa enim venena ſunt. Non latuit hoc *Franc. de le Boe Sylvium*, qui quamvis ſuffumigia probet, qvod fumo ad interiora corporis penetrante humores ubivis exiſtentes pituitoſi & glutinoſi acresqve paulatim ſolvantur & ad fluxum deducantur, præ hac univerſali tamen particularem, qvæ fit fumo ſolo ore per infundibulum excepto, tanquam omnium tutiſſimam & in affectibus non nimis inveteratis aptiſſimam, laudat. Cum ſic paulatim excitetur ſalivatio moderata ſine ſuffocatio-

nis metu, & tantum ſalivæ ſingulis vicibus educatur quantum commodè fert æger & ægri æſtatis tempore domo egredi posſint, ut vix, nec niſi à peritis, deprehendi queat, *De Meth. med. Lib 2. cap 12. §. 30. &c.* Nullus inficior, ita ſalivationem commodè excitari, ſed mercurius illam in humoribus partium circumjacentium excitat, nec videtur ad remotiores pertingere, aliâs enim non tàm facilè ceſſaret. Inſpirando qvidem ſangvini etiam miſcetur in ipſis pulmonibus & cum eo ad artus pergit & humores; mallem tamen ego non adeò ſubitò cor ingredi, lædit enim ſangvinis fermentationes, unde plurima incommoda. Subnaſcitur mihi ſuſpicio, qvaſi ſalivæ effluxum primario intenderent, quem tamen ſaltem pro ſigno habeo, glutinoſos & corroſivos humores à mercurio oppugnari & educi & mihi perinde eſt, qva ratione illi educantur, dummodò educantur. Retulit Dn. Præſes ſe præſidiario militi cuidam lue venerea laboranti plurimas mercurii dulcis drachmas non interruptâ ſerie exhibuiſſe, qui cum calido fornaci perpetuus asſideret, ab eo nullum alium ſenſit effectum, nempe nec ſalivationem conſvetam, nec dentium vacillationem notabilem, nec nauſeam, nec diarrhæam, nec ſimile quid eorum, quæ contingere ſolent, niſi quod continuò ſudaret & ita totus ſanatus eſt. Imò ſe ſæpius obſervaſſe, durante copioſisſimo ſalivæ effluxu etiam ſpontaneos & copioſos ſudores è corpore manaſſe & iis in locis, quos antea dolores pertentarant, frigidioris auræ exitum per diem unum, vel alterum ſenſiſſe ægros. Adeò ut, licet conſequens ſalivatio ſit ordinarium, ſalivatio tamen, quà ſalivatio non intendatur, vel curet, perinde atque è camino egrediens fumus ſignum eſt ignis in foco & quidem ordinarium, illum tamen nunquam intendunt focarii, & licet il-

cet illum in camino excitarent, non tamen inde focus luculenter arderet, vel caro aſſaretur.

XXIV.

Tot encomiis Neapolitana ungventa extolluntur, ut multi, ne dicam plurimi, reliquis & recenſitis & recenſendis modis ea præferant. Hinc factum, ut licet ſolus mercurius non ſolùm principem inter ingredientia obtineat locum, verùm ſolus ſit, qui noſtræ intentioni ſatisfaciat; tamen propter inſignem ejus, quam metuunt, malitiam alia addant, v. gr. Rec. argent. vivi unc. vj. olei veteris & de junipero ãã unc. jv. pingued. anatis, canis, ſuis ãã. unc. j ſem. M. omnia, agitentur diligentisſimè & ſerventur. Rec. rad. althææ, lilior. alb. ſerpentariæ ãã. unc. ii olei veteris unc. iv. decoquantur ad conſumtionem olei, contundantur & adde olei nardini, maſtichini, laurini ãã. unc. ii. thuris, maſtichis, myrrhæ, lithargyr. ãã unc. ſem. miſturæ ſuperioris unc. vj. M. F. unguentum. *H. F. ab Aquapendente Prax. Med lib. 3. cap 35.* Ut vis venenata melius infringatur, addunt theriacam, vel mithridatium. Si dolores capitis & osſium juncti ſunt, olea, irinum, cheirinum, vulpinum, lumbricorum & pulveres radic. ireos, hermodactyli & euphorbii, vel cum prioribus commutant, vel etiam iis addunt; Et ut penetrationem juvent, oleum ſpicæ, ſtoracem calamitam & liquidam, terebinthinam & petrolæum addunt. Ut nervis proſpiciant, ſucci rutæ, ebuli, ſalviæ oleis prædictis incoqvuntur. Si cum puſtulis & ulceribus ſe prodat hæc lues, ſiccantia vel addunt, vel aliis ſubſtituunt, olea nempe de lateribus & hyperici, myrrham, ceruſſam, cineres ſarmentorum, eoque in caſu ſuccos fumariæ, lapathi, bryoniæ in oleis coqvunt: addunt nonnulli æris æruginem. Horum omnium loco aliqvando unguenta dialthææ, martiatum, arregon, agrippæ, enulatum &c. uſitata pro diverſis inten-

intentionibus, iis eâdem proportione mercurium immiſcendo, præſcribunt. Vide *Fel. Plater. Prax. Tom. 3. c. 4. p. 442.* Et his & illis, qui medicamenta partes roborantia & quæ partes magis læſas & principales reſpiciant, nempe qui articulis laborantibus, ivam; ſi hepar, hepatica; ſi ventriculus, ſtomachica addunt, optimè reſpondet *D. Sennertus, Prax. Tom. 3. lib. 6. part. 4. cap. 21.* Qvod ſi præcipuè ſalivationem & per ſputum evacuationem intendamus, operoſâ tali compoſitione opus non eſſe, cum etiam hydrargyrus in minima redactus promptisſimè penetret; nec opus habere juvantibus, cum nulla ſint, quæ ille multis paraſangis poſt ſe non relinquat. Vix denique ſibi perſvadet, quod medicamenta extrà inuncta ad ventriculum & hepar penetrent eaque roborent. Qvibus ſi inſuper addidero Zwelfferi in ungventum mercuriale animadverſiones, nempe adjecta mercurii vim tantoperè infringere, nervosque & membra roborare, difficilius probari, quàm credi poſſe; cachinno dignam eſſe, roborando nervos & membra mercurii conamini ſimul reſiſtere & velle, ut ad partes penetret & noxia ex iis pellat; nec eſſe, ut credamus, craſſa illa & unctuoſa unà cum mercurio penetrare ſemperque illi adeſſe, ut malignitatem infringant; Multa potius obeſſe, quàm prodeſſe; lithargyrium, cera, ceruſſa, gummata, mucilaginoſa, mel poros corporis potius occludant, obſtruant cutemque viſciditate & lentore imbuant. *Joh. Zwelfferus Animadverſ. in Pharmac. Auguſtanam Claſſ. 17. pag. 351.* Salivatio ſcopus eſt, ideò mercurio utimur, ad ejus ſubtilitatem accedit nihil quod ſtimulus eſſe poſſit, & ideò ſaltèm in unguentum redigitur, ut corpori illini poſſit. Simplicius multò ſubſtituit *N. Blegny in Obſ. in Luem Ven. cap. 3. §. 4.* Recip. mercurii unc. jv. terebinth. unc. ij. ol. laur. unc. j. croci drachm. ij. ungu. roſac. lb. j ſemis. M. Sed cum ſimplicisſima ſufficiat

ciat compoſitio,eligi poſſet *Hier.MercurialisMed.Pract.tract. de Morbo Gallico cap.6.* Rec. Argenti vivi lb. ſemis. butyri, aut axung. Porcinæ q. s. ad inſpiſſandum & extinguendum mercurium. Ut grato odori conſulerem,ſolummodò mercurium in unguento roſato, vel pomato discontinuarem. Circà proportionem mercurii & unguenti,ſi dubius hæreas,non mirabor. In unguento Auguſtanorum mercurii ad reliqua proportio eſt, ut 6. ad 19, ſeu 1. ad 3 ferè: in correcto Zwelfferi ut 1. ad 12. In illo Aquapendentis præterpropter,ut 1. ad 3. In illo Blegny ut 1. ad 6 E Mercuriali nulla apparet proportio. Quantitatem in hiſce rectèdiſtribuendis hanc ferè obſervandam vult,ut mercurii unc. ij. cum axungiæ lb. j. quæ proportio eſt 1. ad 6. excipiantur hancque eſſe mediam mercurii quantitatem, quam & augere vel minuere pro ratione conſtitutionis atque operationis modo licebit,ait ſæpe laudatus *l. c. Platerus*; quô modô recenſitas proportiones ſine labore conciliabis,res etiam magis verſatur in quantitate unguenti, quod ſingulis vicibus inſumitur. Sennertus toto inunctionis tempore ultrà unc. vij. inſumi non vult, cum totidem in robuſtisſimis ſufficiant,in debilibus unc. iij. jv. v. ſufficere,& quod propius rem ferit, ſingulis vicibus unc. ij. vel iij. unguenti uſurpandas, ſeu pro ſingulis doſibus ſcrup. ij. adſumendos;ex quo colligo,illum mercurii ad unguentum proportionem velle, ut 1. ad 24. In pueris autem tenerioribus pro ſingulis locis unguenti quantitatem lentis magnitudine ſufficere. Blegny unguenti ſui in primam inunctionem unc. ij. in ſecundam unc. jv. adeoque primâ inunctione ferè drachm iij. alterâ drachm. vj. inſumit. Nimiam feſtinationem fraudulenta vetat operatio, ultrà drachmam unam igitur ſingulis inunctionibus non adſcenderem, ſæpius potius ungerem, cum non citò ſolùm, ſed etiam tutò curare debeamus, cumque

illi tres ſufficiant inunctiones, illas toties reiterarem, donec optatus ſucceſſus adſit. Tali unguento tibias & femora, brachia usq; ad homoplatas ægri propè ignem luculentum, vel propè fornacem inungerem, vel ſemel, vel bis de die, vel etiam alternis diebus. Paucam in initio inſtituerem inunctionem & ad omnes in corpore obvenientes mutationes attenderem, ægri corpore ad ſudorem ſemper compoſito. Sin futuræ ſalivationis ſigna non compareant, plurimi ad ſpinam dorſi cervicem usque aſcendunt, fortiter etiam emunctoria in inguine & ſub axillis fricant, ita continuando donec incipiant intumeſcere gingivæ atque angi & ardere fauces cum fœtore anhelitûs: cum enim tunc in procinctu ſit ſalivatio, ab ulteriori inunctione abſtinendum, ne æger ſuffocetur. Nec huic praxi repugno, mallem tamen unicam doſin mercurii ſublimati dulcis exhibere, quàm ſpinam inungere, feliciſſimè enim inunctioni opitulatur. Inunctus æger ſtatim ſtragulis operiatur lenem exſpectando ſudorem. Ita enim citius humores viſcidi ſolvuntur & mercurius promptiùs in corpus adigitur. Mercurii crudi loco unguentis addunt nonnulli cinnabarim factitiam, alii mercurium ſublimatum; & de mercurio præcipitato in ingenti abſceſſu abdominis notat *Guilh. Fabricius Hildanus*, illum tantam ſalivationem excitaſſe, ut plerumque unâ die aliquot libras pituitæ rejecerit. *Obſ. Chirurg. cent. 5. obſ. 114.* Simile quid notavit Dn. Præſes in Friſia Orientali, cum in dolore hæmorrhoidum unguento inditus eſſet ſublimatus dulcis, incipiens verò cum mobilitate dentium & oris fœtore ſalivatio ulteriorem inunctionem prohibebat. A ſublimato tamen abſtinerem, quod vis ejus corroſiva & cuti & interaneis ſuſpecta & nullius uſus ſit.

XXV.

His modis ferè ſalivæ fontes recluduntur extrinſecus,

verùm

verùm ſi ore ſumatur, dispar ratio eſt, ſive vivus, ſive variè præparatus ſit. Vivum recipiunt pillulæ Barbaroſſæ aliarumque pillularum formulæ, quas vivus ingreditur multis purgantibus ſtipatus, uti videre poſſumus apud Platerum: Cum tamen animus purgare non ſit, quin potius omnem, quoad fieri poteſt, alvi fluxum præcavere conveniat & ſolus mercurius agenda agere debeat, ſimplicisſimum adhibendi modum eligerem. Illius nempe grana ſex vel octo cum terebinthina pauca in pillulas redigendo, vel cum ſaccharo in pulverem conterendo. Cum tamen hactenus adeò receptum hoc non ſit & minori famæ periculo præparatus idem efficiat, eô potius uterer. Salivationem ſequentibus inſtituit modis Excell. J. Dolæus, Conſiliarius ac Archiater Haſſo-Caſſellanus, Vir multos & inſignes titulos promeritus *in Encyclopædia Medico-Practica libro 3. cap. 15.* Rec. Turpeth. miner. à gr. iij. ad v. mercurii dulc. gr. vj. M. F. pulvis, per aliquot dies, donec ſalivatio ſubſecutura prævideatur, repetendus: Vel Rec. mercurii vitæ gr. ij. mercurii dulc. gr. vj. M. F. pulvis, vel cum conſerva aliqua bolus. Solent hoc in caſu turpethum minerale, mercurius ſublimatus, mercurius præcipitatus propinari, Celeberrimo tamen Dolæo asſentior, qui ſalivationem mercurio dulci multò tutius ſe excitare affirmat. Hæc enim talia ſunt, quæ alvum vehementer commovent, ventriculum invertunt, & convulſionibus aliisve facile anſam præbent; omnium horum mitisſimus eſt mercurius dulcis, cujus inſignem quantitatem ſine noxa facile aſſumſeris. Non ita diu eſt, cum Dn. Præſes ſalivationem mercurio dulci procuraret, primo die mercurii dulc. gr. xjv. in quâdam conſerva; ſecundo gr. xv. tertio ſcr. j. quarto gr. xxvj. Tunc demùm æruginoſum percipiebat ſaporem, lingua ab uno latere parùm dolebat, ſubinde ſputabat, anima fœtere incipiebat; quinto nil ſumebat; ſexto cum hæc

omnia remitterent,ſcrupulum unum ſumebat,hinc ſputabat ſat copioſè; quartarium, ſeu menſuram ſalivæ ſe rejeciſſe putabat,gingivæ ſucceſſivè intumeſcebant, ſapor æruginoſus in putridum degenerabat,urina ardebat & erat turbida. His ad duodecimum diem durantibus, aliis nempè evaneſcentibus, aliis recrudeſcentibus ſymptomatibus,ut fieri aſſolet,auram frigidam ex omnibus membris egredi dicebat, toto corpore ſudabat, ſputum erat acre & ſalſum nec hactenus alvus reſponderat; Decimo octavo die menſes fluebant,ſapor æruginoſus redibat, dolores artuum remittebant, ſed dentes vacillare incipiebant; Ad diem trigeſimum usque ſalivabat totoq; morbi decurſu aliquot phlegmatum libras rejiciebat. Magni itaq; Sennerti verba, *loco ſæpius citato*, mea facio: *Omninò tutius eſt,in hoc morbo ea medicamenta mercurialia exhibere,quæ non ſumma violentia, nec tanto periculo alvum movent, continuato tamen uſu ſputationem provocant.* *Satius* enim *Fr. de le Boe Sylvius* ſcribit,*in ſalivatione movenda lentius,adeoq; cautius procedere, quàm nimium feſtinando non quidem cæcos catulos parere, aſt ægris ſanitatis reſtitutionem expectantibus mortem accerſere atq; ſic eos necare,qui debebant ſervari & reſtaurari. De Meth.Med.lib. 2.cap.13. §.44.*

XXVI.

Nil ſupereſt, niſi ut verbo addam, quid ante ſalivationem, quid eâ durante & quid eâ peractâ agendum ſit. Ante ſalivationem probè attendendum, ne morbus ſit nimis parvus,vel magnus. Si enim minoribus affectibus generoſo hoc remedio obviam ire vellemus, commodum forſan remedii tolerantiam non adæquaret,ſimiles illi,qui, ut unicum rebellem in ordinem redigat,militum legionem convocaret. Si nimis inveteratus & magnus fuerit morbus, illâ non exſtirpabitur, utut enim generoſiſſimum ſit

reme-

remedium, non tamen omnium morborum rhizotomus eſt & proſtant ſatis multa exempla aliquoties ſine felici ſucceſſu illam fuiſſe reiteratam, quæ lege ſis apud *Laz. Riverium Cent. 4. Obſ. 29. Th. Schenck. Obſerv. Medicin. lib. 6. de Luis venereæ curatione Obſ. 1. Guilh. Fabrit. Hildanum Obſ. Chirurg. Cent. 5. Obſ. 115. &c.* Corporis deinde diſpoſitio benè perpendenda, ut nempe remedio ſuſtinendo par ſit, quod à ſolius Medici judicio dependet: Ad nullas enim erroris expertes regulas variarum corporis conſtitutionum diſcrepantias vel maxime avarâ curâ redigere poſſumus. Illorum enim quæ latent pariter atque illorum quæ patent ſine numero numerus eſt, minimaque ſæpe circumſtantia totam variat rem. Conſtent proinde vires, nec multis vitioſis humoribus corpus ſcateat, aut ſi tale ſit, ſufficiens humorum præparatio ſalivationi præmittatur; Fiat id quoque in omnibus, cum vix corpus cacochymiæ expers reperiatur, hoc tamen diſcrimine, ut præparationi vel diutius, vel brevius incumbamus: Bibat eo fine decoctum ex lignis & radicibus ligneſcentibus. Deinde præparatis humoribus humorum ſaburra commodo purgante educatur; interpoſito uno, alterove die, ut vires melius conſtent, omine fauſto curæ initium fiat. Per totum ſalivationis decurſum, qui triginta dierum ſpatio, ſi doloſæ curationis metum effugere velis, terminatur, victum tenuem cum ſcriptoribus commendare de neceſſitate non eſt: quippe faucium, lingvæ gingivarumque tumor ac dentium vacillatio præter juſcula vix aliquid admittunt. Cereviſiæ tenuis & calidiuſculæ aut ſaltem tepidæ loco decoctum radic. ſarſaparillæ & chinæ cum paſſulis propinetur, aut alternatim bibantur. Ulcera oris lingvæque ambitum occupantia quotidianis gargarismis eluantur, ne ſordes fauces occludant. Gargarismi tales ſint, qui horum acrimo-

niam temperent & ulcera mundent. Simplex aqua ferrata, aut hordeata, quam ſyrupus de roſis ſiccis ingreditur, aut lac dulce, ſufficit; vix tamen ab aliquo tantum, quantum à decocto raparum, ſolamen ſentiunt. Si carnes fungoſæ luxurient, ſpiritu vini, aut ungvento ægyptiaco, aut ſimili alio, abſumantur &c. Tormina ventris ſi acriora invaſerint, anodyna & lenientia enemata injiciantur. De alvo adſtrictâ ne nimis ſollicitus ſis: niſi enim ſymptomata urſerint ante decimum quintum diem enemate ſollicitanda non eſt. Si alvi ſequatur fluor, ſolet is pauco tempore durare nullamque medelam poſcit: Cum enim hæc & ſimilia ab efficacia mercurii expectanda, ſollicitus non debet eſſe Medicus, ut iis ſtatim obviam eat, niſi magnitudo ſymptomatum & vires ægri contrarium injungant. Cum per menſem circiter duraverit ſalivatio, quicquid reſtat mercurii, exterminandum eſt. Per menſem dico, non quod ab hoc dierum numero recedere fas non ſit, aliquando enim cum reſtitutione ægri tribus ſeptimanis abſolvitur, ſed raro omnis morborum malitia ante id tempus expellitur. Unde non mirum eſt, tot paſſim ſalivationis etiam iteratæ aliqvoties in caſſum apud Obſervatores proſtare exempla. Adeòqve medicus ſemper morbi radices, ægri conſtitutionem & ſalivationis factæ vim ponderare debet: Licet enim ſalivatio ultrà dictum terminum extendatur, nec tamen ſufficiens phlegmatum quantitas rejiceretur, tunc ſalivationi paucorum dierum ſaltem par eſſet. Quinimò notari velim verba *Th. Bartholini*, cum ſcribit: *Reperio, in climate noſtro non ſufficere iis, qui lue venereâ luunt ſtultitiam ſuam, ptyaliſmum ad tres hebdomadas & poſtea ad alias tres decoctum lignorum, ſed ſi malum inveteravit, requiri ptyaliſmum ad ſex, jam ad octo integras hebdomadas, imò in quibusdam vel ad decem ante decoctorum uſum,*

quod

quod niſi obſervet Chiron, indubitabilem ante lapſum ſex menſium inſtare recidivam Actor. Haffn vol. 5. obſ. 52. Licèt enim copia materiæ determinari neqveat, ſed illa à morbo & ægrorum temperamento pendeat, adeoque res tota judicio, attentioni ſedulæ & experientiæ conſummatæ Medici committenda ſit, in genere tamen dixiſſe ſufficere poterit, ſi ſingulis diebus à duabus ad quatuor libris ptyaliſmo phlegmata excludantur, ſuprà memorato dierum numero curam abſolutum iri. Licet enim ſymptomata cum ſalivatione remiſerint, exinde non concludendum, morbum eſſe eradicatum, ſed mercurii vim jam ſuperatam eſſe, adeòque de novo mercurialibus ſalivationem prorogandam. Caveas etiam durante ſalivatione illam gargariſmis adſtringentibus impedire, illud enim impunè nunquam facies. Deſinit ita paulatim ſalivæ fluxus, decocto igitur chinæ & ſarſaparillæ ſudores provocentur, ut omnis expellatur; ſubinde itidem ex ſalibus & mineralibus fiant ſudorifera, quibus & folia auri ipſumqve aurum fulminans commodè addideris. Idem agas ad minimum integro octiduo; tandemque tuo functus officio ægrum incolumem dimittas.

F I N I S.